

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS UN PSIHOLOĢIJAS FAKULTĀTE
IZGLĪTĪBAS ZINĀTŅU NODAĻA

**IZGLĪTĪBAS DARBA ORGANIZĀCIJA AUTISKIEM
BĒRNIEM MŪSDIENU IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒS**

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Tajana Kirillova**

Stud. apl.tk07022

Darba vadītājs: pētniece, Mg. psych. Ineta Daiktere

RĪGA 2009

ANOTĀCIJA

Autisms ir novirze cilvēka psihiskajā attīstībā, kuras galvenā izpausme ir traucējumi viņa saskarsmē ar apkārtējo pasauli un daudziem no viņiem ir novērojamas arī mācīšanas problēmas. Autisma rašanās iemesli ir ļoti dažādi un visā pilnībā tie vēl nav izpētīti.

Visiem bērniem, kuri sirgst ar autismu, ir vajadzīga mērķtiecīga profesionāla pedagoģiska palīdzība un nepieciešams ņemt vērā šo bērnu individuālas īpatnības.

Maģistra darba tēma: „Izglītības darba organizācija autiskiem bērniem mūsdienu izglītības iestādēs”. Praktiskā pētījumā ir apkopota pieredze bērnu ar autismu izglītības organizācijas speciālas skolas apstākļos, kas apstiprina zinātniskus pētījumus, kas ir izklāstīti teorētiskā darba daļā. Dati, kuras ir iegūtas vispārīzglītojošu skolu vadītāju anketēšanas rezultātā, parādīja problēmas aktualitāti. Sekmīgai izglītības organizācijai ir nepieciešama individuālas korekciju programmas esamība, atbalsta personāla piedalīšanās, sadarbība starp skolu un vecākiem. Tāpat nepieciešams saglabāt normāli apstākļi citu– parasto bērnu mācībām.

Atslēgvārdi: autiskie bērni, izglītības darba organizācija, mūsdienu izglītības iestādes.

ANNOTATION

Autism is rejection in the human psychical development, children with autism have problems in communication and contacts with surrounding world, many of them also have teaching problems. Reasons of autism are very different, and not yet fully investigated.

Children with autism need professional pedagogical help and it's important not to forget about children' individual features.

The theme of the work is „The organization of teaching process for children with autism in modern educational institutions”. In the practical part of the work the experience of the organization of educational process for autistic children in special schools has been compiled, which confirms the scientific researches, which are described in the theoretical part of the work. Received information from school administrative personnel showed the problem actuality. Program of individual correction, parents and teachers collaboration, participation of support personnel is necessary for successful organization of educational process.

Key words: children with autism, the organization of educational process, modern educational institutions.

SATURS

Apzīmējumu saraksts	6
Ievads	7
1. Izglītības iestādes raksturojums	10
1.1. Speciālās izglītības iestādes raksturojums	10
1.2. Vispārējās izglītības iestādes raksturojums	13
2. Likumi un noteikumi, kuri regulē speciālas izglītības īstenošanas	16
3. Speciālas izglītības sistēmas apskats	20
3.1. Integrētās mācības modeļi	21
4. Autisma raksturojums	25
4.1. Autisma jēdziens un problēmas vēsturisks apskats	25
4.2. Autisma izpausmes	27
5. Izglītības darba organizācija autiskiem bērniem	32
5.1. Izglītības organizācija bērniem ar autismu ASV un Rietumeiropas valstīs	32
5.2. Autiska bērna pedagoģiska apsekošana	35
5.3. Galvenie nosacījumi autiska bērna mācīšanai skolā	35
5.4. Autiska bērna sadarbības organizācija ar skolotāju un bērniem	37
5.5. Autiska bērna mācību procesa organizācijas īpatnības	38
6. Pētījuma plāns, metožu pamatojums	41
7. Pētījuma iegūtie rezultāti	43
7.1. Praktiskas darbības pieredzes apkopojums bērnam ar autismu izglītības organizācijā speciālās skolas apstākļos	43
7.2. Statistisko datu analīze	49
7.3. Vecāku dienas organizācija un vecāku anketēšanas analīze	52
7.4. Vispārīzglītojošo skolu vadītāju un skolotāju anketēšanas rezultātu apkopojums	54
Rezultāti	58
Diskusija	60
Secinājumi	63
Izmantoto avotu un literatūras saraksts	64
Pielikumi	67
1. pielikums. Skolnieka individuālā karte	67
2. pielikums. Mācību priekšmetu un stundu plāns izglītojamiem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem	68

3. pielikums. Speciālās korekcijas un rehabilitācijas nodarbību plāns izglītojamiem ar vidēji smagu un smagu garīgu atpalcību	69
4. pielikums. Stundu saraksts klasēm, kur mācās autiski bērni	70
5. pielikums. Vecāku dienas programma	71
6. pielikums. Anketa vecākiem	72
7. pielikums. Vecāku anketēšanas rezultāti	73
8. pielikums. Anketa vispārizglītojošu skolu vadītājiem	74
9. pielikums. Vispārizglītojošo skolu vadītāju anketēšanas rezultātu apkopojums	76

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

TEACCH (Treatment and Education of Autistic and related Communication handicapped Children) – ar autismu un citām līdzīgām komunikācijas novirzēm sirgstošu bērnu ārstēšanas un mācīšanas valsts programma. Programmu veidojis tās direktors G. Mesibovs (G. Mesibov), kurš ir vadošais autisma speciālists. Programma ir sadalīta 9 apakšnodaļās, kas aptver svarīgākās attīstības sfēras.

Uzvedības terapija (behaviors therapy)- šī pieeja balstās uz to, ka jebkura pozitīva uzvedības izpausme tiek apbalvota, bet jebkura negatīva – tiek vai nu ignorēta, vai nosodīta, vai pat sodīta.

VSIC - Valsts speciālās izglītības centrs. Centra darbības mērķis ir sekmēt izglītojamo spējām, veselības stāvoklim un attīstības līmenim atbilstošas izglītības ieguvī, kā arī koordinēt speciālās izglītības atbalsta sistēmas darbību Latvijā.

MK noteikumi - Ministru kabineta noteikumi.

IEVADS

Bērns ar traucētiem kontaktiem, kas novērsies no apkārtnes un iegrimis sevī, daudzus gan satrauc, gan piesaista. Parasti cilvēkus dziļi aizkustina satikšanās ar šādiem bērniem, un viņi jautā sev, kā tas var notikt, ka bērns sevi izolē. Joprojām nevienam nav izdevies sniegt pārliecinošu atbildi uz šo jautājumu.

Jau 20. gadsimta 40. gados ievēroja šādus bērnus un viņu stāvokli nosauca par „agrīno infantilo autismu”. Biežāk tomēr lietoja apzīmējumu - bērniības psihoze. Tagad praksē tas aizstāts ar vārdu „autisms”, jo psihoze saistās ar zināmām pieaugušo psihiskām slimībām. Kad runājam par pieaugušajiem ar autismu, attiecinām to uz tādiem cilvēkiem, kam simptomi bijuši kopš agrīnas bērniības. Mūsdienās notiek strauja zinātnisko pētījumu attīstība gan attiecībā uz autisma noteikšanu un dažādu formu izšķiršanu, gan tā cēloņu atrašanu (2, 66. lpp.).

Vēsturiski Latvijā izveidojušās un ilgu laiku pastāvējušas divas izglītības sistēmas: vispārējās un speciālās. Ar Vispārējās izglītības likuma pieņemšanu un tā stāšanās spēkā 1999.gadā, kurš nosaka, ka «speciālajā izglītībā tiek radītas iespējas un apstākļi skolēniem ar speciālām vajadzībām iegūt savam veselības stāvoklim, spējām un attīstības līmenim atbilstošu izglītību jebkurā izglītības iestādē, vienlaikus nodrošinot skolēnu pedagoģiski psiholoģisko un medicīnisko korekciju, sagatavotību darbam un dzīvei sabiedrībā.”(30), minētais dalījums vairs nav tik strikts.

Latvijā šobrīd ir vairāk nekā 9000 bērnu ar speciālām vajadzībām, no kuriem integrēti vispārizglītojošās skolās ir nepilni divi tūkstoši bērnu (1, 25.lpp.). Tas liecina, ka vairumā gadījumu integrācija vispārizglītojošā skola ir apgrūtināta. Tas prasa dažādu sagatavošanas darbu veikšanu, lai nodrošinātu izglītības iespējas šādiem bērniem. Šajā nolūkā ir jāveic vispārizglītojošo skolu telpu piemērošana bērniem ar speciālām vajadzībām un pedagoģisko darbinieku profesionālās pilnveides nodrošināšana. Bez tam jārada sistēma, kas nodrošinātu visu pedagogu un speciālistu - izglītības psihologu, speciālo pedagogu, sociālo pedagogu, logopēdu, medicīnas darbinieku - mērķtiecīgu sadarbību izglītības procesā. Integrācijas procesā nedrīkst pasliktināties apstākļi pārējiem izglītojamiem, tāpēc jācenšas uzlabot vidi un detalizēti izstrādāt sadarbības programmu.

Bērns ar autismu, vai vismaz bērns, kam izpaužas autisma iezīmes, var parādīties jebkurā bērnu sabiedrībā. Bērnu autisms un tam līdzīgi psihiskas dabas sarežģījumi un problēmas sociālajā attīstībā konstatētas aptuveni 20 bērniem uz katriem desmit tūkstošiem (O. Ņikoļska). Šāda bērna liktenis ļoti bieži ir atkarīgs no apkārtējo cilvēciskajām īpašībām, no viņu labvēlības un gatavības uzņemties papildus rūpes.

Skolas gadi tādiem bērniem un viņu tuviniekiem ir īpaši svarīgs periods. Pirms iestāšanās skolā nereti ir bijuši gadiem ilgi ģimenes un speciālistu pūliņi, lai ievirzītu bērnu dzīves gultnē. Skola viņam dod ne vien zināšanas un iemaņas, bet – un visupirms – iespēju iemācīties dzīvot kopā ar citiem cilvēkiem. Tāpēc tādiem bērniem ir ārkārtīgi svarīgi noturēties skolā, nevis palikt mājas četrās sienās, pārejot uz mājmācību. Uzkrātā zinātniskā pieredze rāda, ka visiem bērniem, kuri sirgst ar autismu, ir vajadzīga mērķtiecīga profesionāla pedagoģiska palīdzība.

Tādēļ par maģistra darba tēmu tika izvēlēta „Izglītības darba organizācija autiskiem bērniem mūsdienu izglītības iestādēs”.

Pētījuma mērķis: Izpētīt un apkopot izglītības darba organizācijas īpatnības autiskiem bērniem mūsdienu izglītības iestādēs, izveidot ieteikumus sekmīgai izglītības organizācijai.

Pētījumu objekts: Izglītības darba organizācija.

Pētījumu priekšmets: Izglītības darba organizācija autiskiem bērniem.

Pētījumu hipotēze: Izglītības organizācijas process autiskiem bērniem būs sekmīgāks, ja:

- organizēta mācību procesa tekošā un perspektīvā plānošana;
- tiek koordinēts pedagogu darbs;
- tiek ņemtas vērā bērna individuālās psiholoģiskās īpatnības;
- īstenojas pārdomātā bērnu dzīves organizācijā skolā;
- notiek ģimeņu atbalsts, vecāku un speciālistu savstarpējās sadarbības koordinēšana.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt speciālās izglītības iestādes darbības īpatnības.
2. Analizēt likumus un noteikumus, kuri regulē speciālas izglītības īstenošanu.
3. Izanalizēt un apkopot, kādas mūsdienu apstākļos ir izglītības darba organizēšanas attīstības tendences bērniem ar speciālām vajadzībām, tostarp, bērniem ar autismu.
4. Aplūkot izglītības darbu organizāciju bērniem ar autismu ASV un Rietumeiropas valstīs.
5. Parādīt un pamatot autisku bērnu individuālo īpatnību uzskaites nepieciešamību, organizējot mācību procesu integrācijas apstākļos.
6. Veidot pētījuma instrumentus.
7. Apkopot un interpretēt datus, kuri ir iegūti pētījuma rezultātā.
8. Veidot ieteikumus turpmākam darbam.

Pētījuma bāze:

1. Rīgas X. speciālā internātpamatskola.
2. 45 Rīgas vispārizglītojošas skolas.

Pētījuma metodes:

1. Teorētiskas literatūras analīze.
2. Dokumentu kontentanalīze.
3. Aptauja (anketēšana).

Pētījuma etapi:

1. Teorētiskas literatūras analīze, dokumentu kontentanalīze, februāris – jūnijs 2008.g.
2. Praktiskas darbības pieredzes apkopojumi bērnam ar autismu izglītības organizācijā speciālās skolas apstākļos, augusts – oktobris 2008.g.
3. Statistisko datu analīze, novembris 2008.g.
4. Vecāku anketēšanas rezultātu apkopojums, novembris 2008.g.
5. Vispārizglītojošo skolu vadītāju un skolotāju anketēšanas rezultātu apkopojums, decembris 2008.g.

Darbs sastāv no apzīmējumu saraksta, anotācijas, ievada, darba teorētiskā pētījuma, darba praktiska pētījuma, rezultātiem, diskusijas, secinājumiem, izmantoto avotu un literatūras saraksta, pielikumiem.

1. IZGLĪTĪBAS IESTĀDES RAKSTUROJUMS

Viens no svarīgākajiem valsts uzdevumiem ir nodrošināt savu iedzīvotāju tiesības saņemt kvalitatīvu izglītību. Sabiedrības attīstība nav iespējama bez bērnu mācīšanas un audzināšanas. Jaunajai paaudzei ir jāapgūst savu vecāku uzkrātā pieredze un tā jāattīsta tālāk.

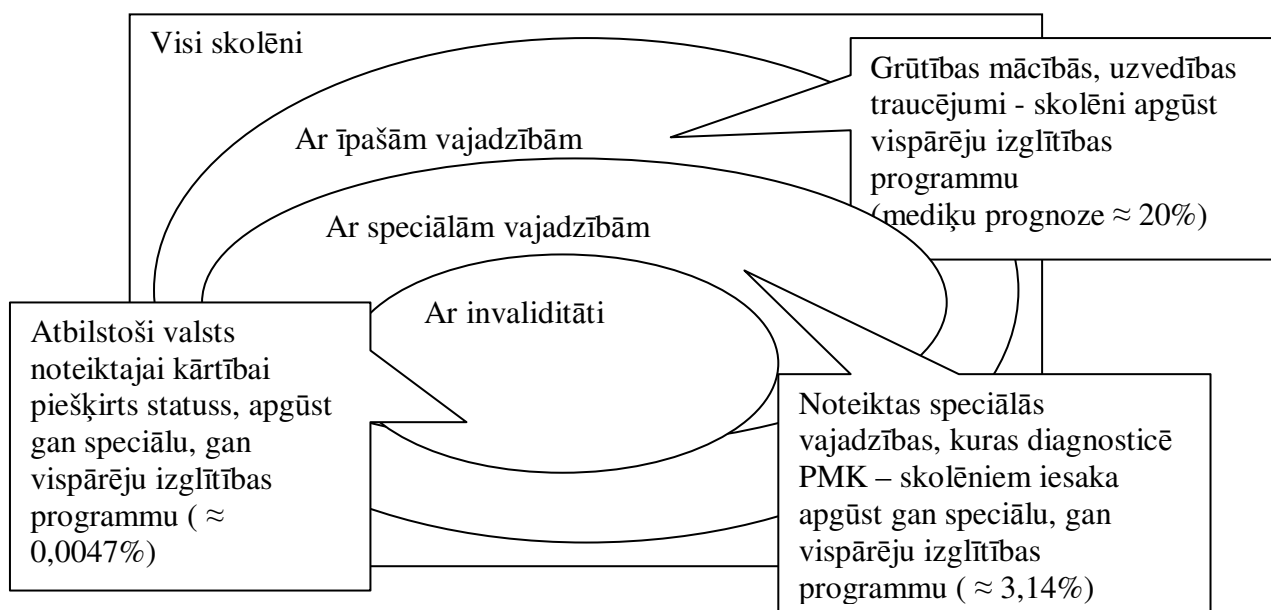
Izglītības iestāde- izglītības programmu īstenošanai mērķtiecīgi organizēta, valsts vai pašvaldību dibināta iestāde, kā arī valsts, pašvaldību vai citu juridisku vai fizisku personu dibināta uzņēmēj sabiedrība (uzņēmums) ar profesionāli pedagoģiski sagatavotu personālu un izglītības mērķiem atbilstošu materiālo bāzi (10, 73. lpp.).

Latvijā paredzēta obligāta piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošana pamatizglītības apguvei un deviņgadīga pamatizglītība vai tās iegūšanas turpināšana līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai. Izglītības obligātums nozīmē, ka noteiktā izglītības apguve valsts iedzīvotāju pienākums un valsts nodrošina iespējas šīs prasības īstenošanai.

1.1. Speciālās izglītības iestādes raksturojums

Valsts palīdzība cilvēkiem, kuriem ir speciālas vajadzības, ir arī sava veida jānodrošina līdzekļi no valsts budžeta arī to cilvēku izglītošanai un aprūpei.

Ikdienā bieži tiek jaukti termini „skolēni ar īpašām vajadzībām” un „skolēni ar speciālām vajadzībām”. Izglītības sistēmā tiem ir būtiskas atšķirības (skat. 1.1. attēlu). (32).

1.1 .att. Izglītojamo iedalījums

Bērna īpašās vajadzības izpaužas kā:

- grūtības izglītības programmas apgūvē vai atsevišķu mācību priekšmetu apgūvē, vai kāds konkrēts traucējuma sindroms;
- psihokognitīva rakstura grūtības, kuru cēlonis bieži ir nepilnīga, nesavlaicīga zināšanu apguve, nelabvēlīgi sociālie apstākļi, neadekvāta mācību metodika, mācību saturs;
- apgrūtinātas pamatspējas, kas atklājas pirmsskolas un sākumskolā;
- nosacīti pārejošas vai kompensējamas grūtības, kas mazinās, ja laikus sniedz nepieciešamo atbalstu un korekciju.

Speciālās vajadzības izpaužas kā:

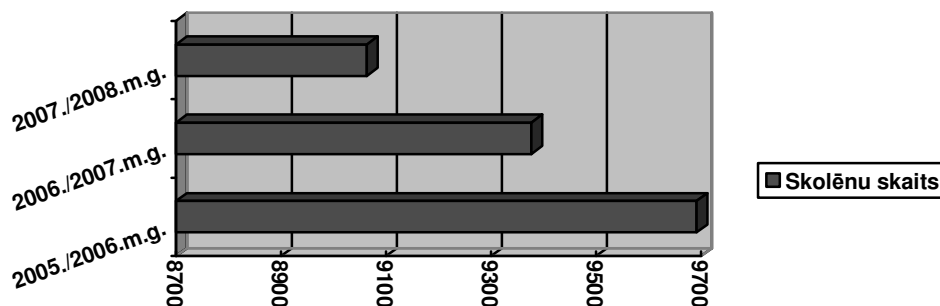
- smagi un ilgstoši mācīšanās traucējumi ar iedzimtu vai iegūtu sindromu pazīmēm;
- fiziskas, garīgas, uzvedības, saskarsmes vai psihosociālas dabas traucējumi;
- iepriekšējās aprūpes vai uzraudzības laikā konstatēti vai diagnosticēti traucējumi, nespēja vai smagas grūtības;
- nepieciešamība pēc uzraudzības, aprūpes, palīdzības, profesionālas aprūpes, ko pavada speciāla terapija un rehabilitācija;
- nepieciešamība pēc speciālas izglītības programmas, kas izveidota atbilstoši pedagoģiski medicīniskās komisijas diagnozei un ierosinājumam, saskaņota ar vecākiem(12).

Latvijā pašreiz speciālās izglītības darbs tiek organizēts atbilstoši šādām astoņām bērnu ar speciālām vajadzībām grupām.

1. Bērni ar mācīšanās traucējumiem.
2. Bērni ar fiziskās attīstības traucējumiem.
3. Bērni ar dzirdes traucējumiem.
4. Bērni ar redzes traucējumiem.
5. Bērni ar garīgas veselības traucējumiem.
6. Bērni ar valodas traucējumiem.
7. Bērni ar somatiskām saslimšanām.
8. Bērni ar garīgās attīstības traucējumiem(3).

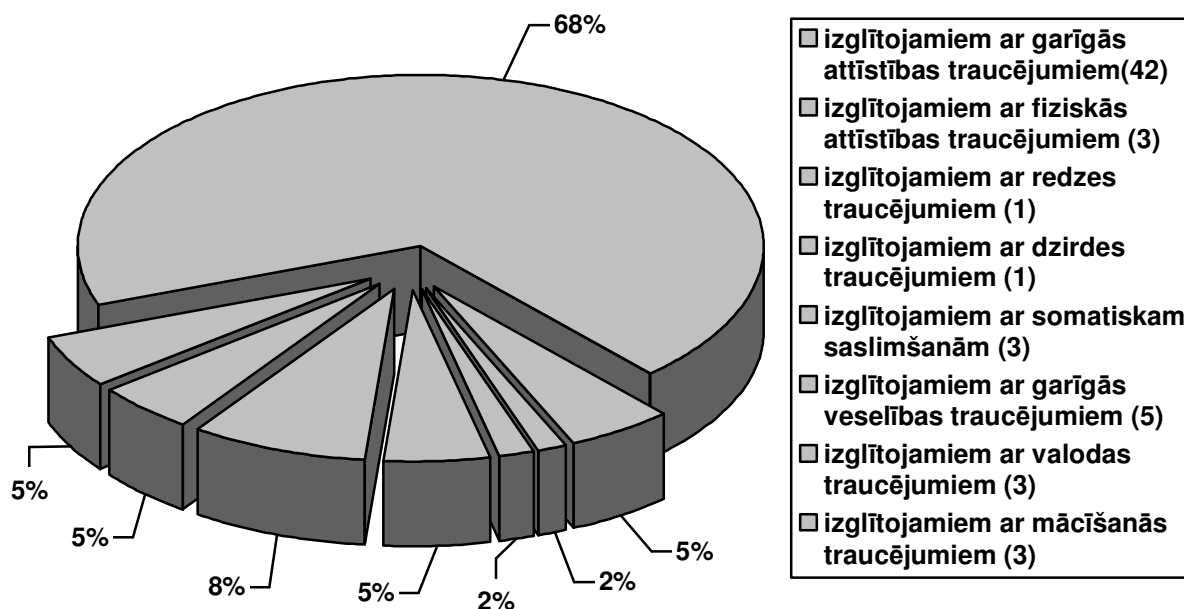
Pēc VSIC publicētajiem statistiskiem datiem: 2007./2008.mācību gadā Latvijā ir 62 speciālās izglītības iestādes. Kopā speciālajās skolās no 1.-12.klasei mācās 9063 skolēni, savukārt obligātajā pamatizglītības posmā (1.-9.klase) mācās 7883 skolēni. 1180 skolēni mācās 10.-12.klasēs, no kuriem arodklasēs mācās 800 jauniešu. Tas nozīmē, ka tikai 380 jaunieši apgūst vidējo izglītību, jo arodklasēs netiek apgūta vidējā izglītība.

Salīdzinot ar iepriekšējiem datiem, izglītojamo skaits speciālās izglītības programmās ir samazinājies, ko var izskaidrot ar demogrāfisko krīzi un integrāciju bērnu ar speciālām vajadzībām cita veida skolās. Vairāk pārskatāmi statistiski dati ir atspoguļoti attēlā.

1.2 .att. Skolēnu skaits speciālās izglītības programmās

Latvijā pašlaik eksistē 42 skolas bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem. Speciālajās skolās izglītojamajiem ar garīgās attīstības traucējumiem mācās (neskaitot arodklases) 3 868 izglītojamie, kas ir 1.96% no kopējā izglītojamo skaita (31). Dati par citām speciālām izglītības iestādēm ir apkopoti diagrammā.

1.3. att. Speciālās izglītības iestādes

Kā redzams diagrammās, Latvijā ir arī citi speciālo izglītības iestāžu veidi, pavisam - astoņi. Diagrammā parādītas to procentuālās attiecības. Iekavās norādīts attiecīgo izglītības iestāžu skaits.

Pedagoģisku zinātņu doktore Rasma Vīgante savā rakstā „Speciālās pamatizglītības programmas un to īstenošana izglītības iestādēs” atzīmē ka, no Latvija esošajām 62 speciālās izglītības iestādēm, deviņas ir ar mazākumtautību mācību valodu, 19 izglītības iestādēs mācības notiek abās valodās. Pēdējos gados ir krasi palielinājies to cittautiešu ģimeņu skaits, kuru bērni apmeklē izglītības iestādes ar latviešu mācību valodu (15, 52.lpp.).

VSIC datos bērni ar autismu nav izdalīti atsevišķā grupā. Nepieciešams atzīmēt, ka kopumā Latvijā pēdējos gados ievērojami pieaudzis autisma diagnožu skaits. Bet, diemžēl, precīza statistika pagaidām nav publicēta.

Turpmāk tiek analizēts speciālas izglītības iestādes raksturojums bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem.

Personu ar speciālām vajadzībām, kuras noteikuši garīgās attīstības traucējumi, izglītošana notiek atbilstoši trim līmeņiem:

A un B līmenis – bērniem ar speciālām vajadzībām, kuras noteikusi viegla garīgā atpalcība;

C līmenis – bērniem ar speciālām vajadzībām, kuras noteikusi vidēji smaga un smaga garīgā atpalcība vai vairāki smagi attīstības traucējumi. Parasti, speciālajā skolā bērniem ar garīgas attīstības traucējumiem nokļūst arī autiskie bērni. Speciālās izglītības uzdevums ir dot iespēju iegūt zināšanas vispārīglītojošajos mācību priekšmetos, iegūt sadzīves un darba prasmes, jo bez tām personas ar speciālām vajadzībām būs dzīvei nesagatavotas (3, 13. lpp.).

Speciālās izglītības satura organizācijas vienība ir speciālās izglītības programmas, kuras savukārt veido mācību priekšmetu, kursu un stundu paraug plāni, kas ir izstrādāti atbilstoši katrai klasifikācijas grupai. Speciālās izglītības saturs ir veidots tā, lai personas: atbilstoši savam veselības stāvoklim un spējām:

- apgūtu tādu vispārējās izglītības saturu, kurā īpaši akcentēta izglītības praktiskā ievirze;
- apgūtu tādu profesionālās izglītības saturu, kurā akcentētas sadzīves un darba iemaņas;
- sagatavotos dzīvei sabiedrībā un piemērota darba veikšanai, lai pilnībā vai daļēji nodrošinātu savu eksistenci.

2005.gadā tika pārskatītas un pilnveidotas speciālās izglītības programmas.

1.2.Vispārējās izglītības iestādes raksturojums

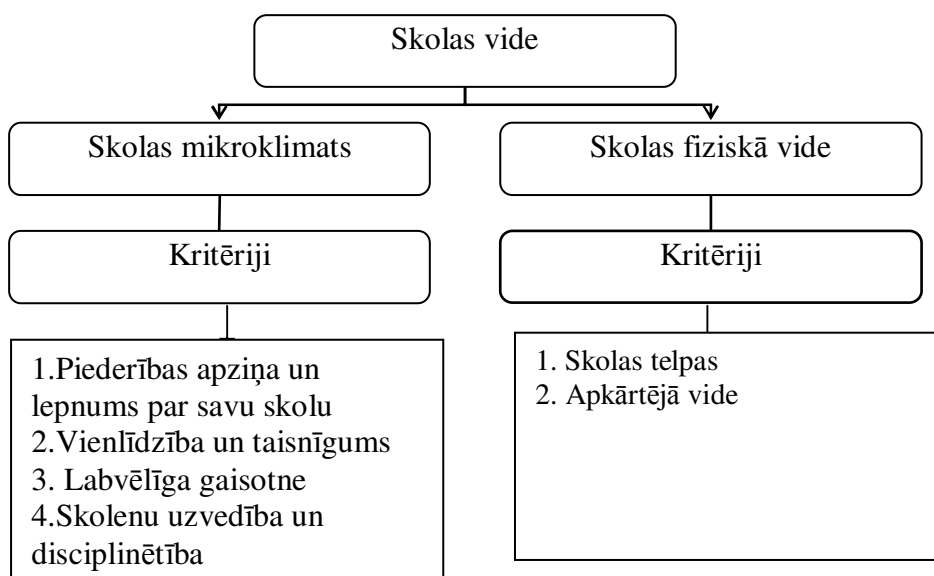
Vispārējās izglītības iestādes pamatuzdevums ir vispārējās izglītības programmu īstenošana. Vispārējās izglītības iestāde var īstenot vienu vai vairākas izglītības programmas.

Vispārējās izglītības iestāde saskaņā ar Vispārējās izglītības likumu, Izglītības likumu un citiem normatīvajiem aktiem organizē un īsteno izglītošanas procesu. Izglītības saturs, ko sniedz skolas mācību priekšmeti, atspoguļojas valsts dokumentos: standartos, mācību plānā, tematiskajā plānā, mācību grāmatās, mācību programmās. Mācību plāns ir valsts dokuments. Tajā dots mācību priekšmetu uzskaitījums, kas jā mācās skolā; to sadalījums pa mācību gadiem; kopējais stundu skaits nedēļā un orientējošs stundu skaits nedēļā, kas paredzēts katram priekšmetam.

Atbilstoši Izglītības un zinātnes ministrijas statistikas datiem 2007./2008. mācību gadā izglītojamo skaits LR vispārīzglītojošajās dienas skolās (bez speciālajām skolām un klasēm) ir 241 878 skolēni no 1. līdz 12.klasei, tai skaitā 53 002 skolēni vidusskolas klasēs (10.-12.klase) un 188 876 skolēni pamatizglītības klasēs (1.-9.klase). Vispārīzglītojošo skolu klasēs (licencētas speciālās izglītības programmas) integrēti 652 skolēni ar speciālām vajadzībām (25).

Jebkura bērna personības veidošanos ietekmē vide. Starp cilvēku un vidi pastāv noteikta, stingra mijiedarbība, kas visos laikos ir būtiski ietekmējusi cilvēka personību. Nozīmīgākie priekšnosacījumi veiksmīgām mācībām, skolēnu saskarsmes kultūras un vērtīborientācijas attīstībai ir mācību vide un skolas vide.

Rēzeknes Augstskolas pasniedzēja R. Orska savā rakstā „Sociālās vides ietekme uz skolas uzvedību” atzīme: ”Parasti, kad apskata skolas vidi, vadās pēc diviem rezultātiem rādītājiem: skolas mikroklimats, jeb skolas psiholoģiskā vide un skolas fiziskā vide. Katru no šiem rādītājiem raksturo noteikti kritēriji, pēc kuriem var izvērtēt skolas vidi”(9).

1.4.att. Skolas vides rezultatīvie rādītāji (9).

Skolas vide ļauj skolēnam sajust un noticēt tam, ka viņi paši var izdarīt daudz, labvēlīga un optimistiska gaisotne stundās, kas rada drošības un aizsargātības izjūtu un sniedz iespējas katram bez bažām mēģināt, kļūdīties, mācīties no savām un citu kļūdām.

Kā jau tika atzīmēts augstāk, pēdējos gados ļoti izplatās uzskati par bērni ar garīgas attīstības traucējumiem mācīšanu un audzināšanu vispārizglītojošajā skolā. Vispārizglītojošās skolās tika atvērtas klases, kurās mācās bērni ar garīgas attīstības traucējumiem, to skaitā arī ar autismu. Likumus un noteikumus, kas regulē bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem mācīšanu un audzināšanu vispārizglītojošajā skolā, autore aplūko 2. nodaļā.

Šeit nepieciešams atzīmēt labvēlīgas skolu vides radīšanas svarīgumu bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem, kas mācās vispārizglītojošā skolā, un īpaši bērniem ar autismu. Tādiem bērniem būs vieglāk adaptēties, it sevišķi mācību sākumā, ja klasē un skolā valdīs labvēlīga un rāma gaisotne. Viņam ir svarīga labvēlīga attieksme, simpātijas, jo tās ļaus viņam uzticēties savam skolotājam un klasesbiedriem. Šādam bērnam ir ļoti vajadzīgs emocionālais kontakts. Attiecības, kādas viņam veidojas ar skolotāju, šādam bērnam kalpo par ārkārtīgi spēcīgu stimulu ne vien mācībām, bet arī emocionālajā un sociālajā attīstībā. Saprotams, ka, neraugoties uz visu teikto, ir jā saglabā apstākļi arī visu citu skolēnu pilnvērtīgai izglītībai.

2. LIKUMI UN NOTEIKUMI, KURI REGULĒ SPECIĀLAS IZGLĪTĪBAS ĪSTENOŠANAS

Izglītības īstenošana Latvijā ir atspoguļota normatīvos tiesiskos dokumentos. Viens no tiem ir Vispārējās izglītības likums. Likums noteic Vispārējās izglītības pakāpes un veidus. Vispārējā izglītība tiek īstenota šādās vispārējās izglītības pakāpēs:

- pirmsskolas izglītība;
- pamatizglītība;
- vidējā izglītība.

Vispārējās izglītības īpašie veidi ir:

- speciālā izglītība;
- sociālā korekcija;
- pedagoģiskā korekcija.

Likumā astotajā nodaļā ir izklāstīti panti, kas regulē izglītības īstenošanu speciālajā izglītības iestādē (30). Aplūkosim sīkāk dažus no šiem pantiem, tā kā tie atspoguļo izglītības darba organizācijas īpatnības speciālā skolā.

49. pants. Speciālās izglītības programmas

– Speciālās izglītības programmas nodrošina vispārējo darba praktisko iemaņu un profesionālās ievirzes izglītību izglītojamajiem ar garīgās un fiziskās attīstības traucējumiem un speciālām vajadzībām.

50. pants. Speciālās izglītības programmu īstenošana.

– Speciālās izglītības programmas īsteno atbilstoši izglītojamo attīstības traucējuma veidam, viņu spējām un veselības stāvoklim, ko nosaka pedagoģiski medicīniskā komisija.

– Individuālās speciālās izglītības programmas izglītojamajiem ar smagu garīgo atpalcību vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem ir paredzētas 9 gadiem. Atkarībā no izglītojamo veselības stāvokļa un izglītības iestādes iespējām individuālo izglītības programmu īstenošana darba iemaņu veidošanā var ilgt līdz 12 gadiem.

– Speciālās izglītības programmas izglītojamajiem ar garīgās attīstības traucējumiem ir paredzētas 9 gadiem. Ja programmas īstenošana nodrošina iespēju iegūt vispārējo vai profesionālo izglītību, programmu var īstenot ilgākā laika posmā, bet ne ilgāk par 12 gadiem.

51. pants. Speciālās izglītības iestādes un klases;

– Izglītojamie ar speciālām vajadzībām speciālās izglītības programmas var apgūt speciālās izglītības iestādēs vai klasēs.

Ir šādas speciālās izglītības iestādes:

- 1) Izglītības un zinātnes ministrijas pakļautībā esošas valsts speciālās izglītības iestādes;
- 2) pašvaldību speciālās izglītības iestādes. Tās ir speciālās internātskolas (skolas), attīstība

vai rehabilitācijas centri, kuros mācās lielākoties attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā dzīvojoši izglītojamie ar speciālām vajadzībām;

- 3) privātās speciālās izglītības iestādes.

57.pants. Mācību stundas ilgums speciālās izglītības iestādēs un klasēs;

– Izglītojamajiem ar smagu garīgo atpalcību vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem mācību stundas ilgums no 1.klases līdz 9.klasei ir 30 minūtes.

– Izglītojamajiem ar citiem veselības un attīstības traucējumiem mācību stundas ilgums ir:

- 1) 1.klasē-30 minūtes;
- 2) no 2.klases līdz 12.klasei-40 minūtes.

58. pants. Dokumenti par speciālās izglītības ieguvu,

– Izglītojamajiem, kas apguvuši speciālās izglītības programmas, izsniedz apliecību par pamatzglītības vai atestātu par vidējās izglītības ieguvu un sekmju izrakstu (30).

Cits svarīgs dokuments, kurš regulē izglītošanu, ir MK noteikumi. Aplūkosim dažus no tiem, kuri attiecas pret speciālu izglītību.

MK noteikumi Nr.490 (20.11.2001.) nosaka kritērijus un kārtību, kādā izglītojamo uzņem speciālās izglītības iestādē, kas īsteno licencētas speciālās izglītības programmas, rehabilitāciju un aprūpi vai vispārējās izglītības programmas, rehabilitāciju un aprūpi, un atskaita no tās.

Speciālās izglītības iestādē un pirmsskolas izglītības iestādes speciālajā grupā speciālās izglītības programmas īstenošanai izglītojamies var uzņemt visa mācību gada laikā, pamatojoties uz vecāku (aizbildņa) iesniegumu un valsts vai pašvaldības pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinumu.

Izglītojamo mācību gada laikā var atskaitīt no speciālās izglītības iestādes un pirmsskolas izglītības iestādes speciālās grupas, pamatojoties uz vecāku (aizbildņa) iesniegumu vai valsts vai pašvaldību pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinumu.

Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas un pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju kompetenci nosaka Ministru kabinets.

MK noteikumi Nr.492 (20.06.2006) nosaka mācību sasniegumu vērtēšanas kārtību speciālās izglītības programmās. Tajos konkrētāk norādāms:

Mācību sasniegumus vērtē licencētā speciālās izglītības programmā, kuru īsteno izglītojamiem ar speciālām vajadzībām (ar garīgās attīstības traucējumiem) speciālās izglītības iestādē, vispārējās izglītības iestādes atsevišķā klasē, kā arī iekļaujot izglītojamo vispārējās izglītības klasē.

Izglītojamo ar garīgās attīstības traucējumiem mācību sasniegumu vērtēšana notiek divējādi:

1. aprakstoša vērtēšana – īss mutisks vai rakstisks vērtējums par izglītojamā mācību darbu, darba stilu, saskarsmes un sadarbības prasmēm, attieksmi pret mācībām un mācību sasniegumu dinamiku atbilstoši izglītojamā spējām;
2. apkopojoša vērtēšana – vērtējuma izteikšana atbilstoši katra izglītojamā spējām 10 ballu skalā.

Speciālās izglītības programmās izglītojamo ar garīgas attīstības traucējumiem mācību sasniegumus vērtē šādi:

- 1.–3.klasē izglītojamo zināšanas un prasmes vērtē aprakstošā vērtēšanas sistēmā;
- 4.klasē izglītojamo mācību sasniegumus dzimtajā valodā, valsts valodā un matemātikā vērtē 10 ballu skalā, pārējos mācību priekšmetos – aprakstošā sistēmā;
- izglītojamo ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem (C līmenis) zināšanas, iemaņas un prasmes atbilstoši katra individuālajām programmām vērtē aprakstošā sistēmā, sniedzot īsu, aprakstošu vērtējumu par izglītojamā vispārējo attīstību, saskarsmes un pašizpaušmes prasmēm un spējām;
- 5.–9.klasē un arodklasē izglītojamo zināšanas un prasmes vērtē 10 ballu skalā, ievērojot noteiktus vērtēšanas kritērijus.

MK noteikumi Nr.735 (27.09.2005.) nosaka minimālo un maksimālo izglītojamo skaitu valsts un pašvaldību vispārējās izglītības iestādes klasēs un pirmsskolas izglītības iestādes grupās, kā arī speciālās izglītības iestādēs un sociālās un pedagoģiskās korekcijas klasēs.

– Speciālās izglītības iestādes vienā klasē (grupā) un vispārējās izglītības iestādes speciālās izglītības klasē pieļaujams šāds izglītojamo skaits:

- 1) ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem – 6–12;
- 2) ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem – 4–6(27).

Kā jau tika atzīmēts iepriekšējā nodaļā, palielinājās skolnieku skaits ar speciālām vajadzībām, kuras ir integrētas vispārīzglītojošā skolā. Aplūkosim, kā regulējas izglītības īstenošana.

Vispārējās izglītības likums.

53.pants. Bērnu ar speciālām vajadzībām integrēšana vispārējās izglītības iestādēs.

– Vispārējās pamatizglītības un vidējās izglītības iestādēs, kurās ir atbilstošs nodrošinājums, pamatojoties uz valsts vai pašvaldības pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinumu, var integrēt izglītojamos ar speciālām vajadzībām. Šo skolu nodrošinājumu atbilstoši speciālām vajadzībām nosaka Ministru kabinets.

MK noteikumi Nr. 579 (21.10.2003.) nosaka vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iestāžu nodrošinājumu, kāds nepieciešams, lai integrētu tajās izglītojamos ar speciālām vajadzībām.

– Izglītības iestādes nodrošinājumu nosaka atbilstoši licencētai speciālās izglītības programmai, veidam, kādā izglītojamos integrē izglītības iestādē, un integrācijas nosacījumiem.

– Izglītojamo var integrēt izglītības iestādē, kura īsteno licencētu speciālās izglītības programmu. Izglītojamo integrē:

1) vispārējās izglītības klasē;

2) atverot atsevišķu klasi tikai izglītojamiem ar speciālām vajadzībām (speciālās izglītības klasi).

– Izglītības iestāde, atverot speciālās izglītības klasi, nodrošina:

1) licencētas speciālās izglītības programmas apguvi atbilstošas profesionālās kvalifikācijas pedagogu vadībā;

2) rehabilitāciju, kuru sniedz ārstniecības iestāde, pamatojoties uz līgumu, kas noslēgts ar izglītības iestādes dibinātāju, vai sertificēts izglītības iestādes medicīniskais personāls.

– Izglītojamiem nepieciešamās rehabilitācijas pieejamību var nodrošināt vecāki (aizbildņi), par to rakstiski paziņojot izglītības iestādes vadītājam.

Ņemot vērā augstāk izklāstīto, var izdarīt secinājumu par to, ka speciālas izglītības realizēšana regulējas ar sekojošiem dokumentiem: Izglītības likums, Vispārējās izglītības likums, MK noteikumi.

Kā zināms, bērni ar autismu nav izdalīti atsevišķā grupā. Parasti autiskie bērni nokļūst speciālajā skolā bērniem ar garīgas attīstības traucējumiem. Tas nozīmē, ka visas prasības un kritēriji, izklāstītie, augšminētajos likumos paliek spēkā bērniem ar autismu.

3. SPECIĀLĀS IZGLĪTĪBAS SISTĒMAS APSKATS

Runājot par izglītības attīstības tendencēm, biežāk lietotie jēdzieni ir humanitāte un demokrātija. Demokrātiskā sabiedrība pret katru indivīdu izturas kā pret unikālu būtni, kura var dot vērtīgu ieguldījumu. Patiesā demokrātijā attieksme pret katru pilsoni ir vienāda un katram ir iespēja pilnā mērā piedalīties kopējā sabiedrības dzīvē. Pakāpe, līdz kādai sabiedrības dzīvē var piedalīties cilvēki ar speciālām vajadzībām, ir demokrātijas indikators (6).

Jebkurā valstī, attieksme pret bērniem un cilvēkiem ar speciālām vajadzībām, var izšķirt četras fāzes:

- Norobežošanās (segregācijas) fāze. Šajā fāzē raksturīgi, kad apkārtējie cilvēki izvairās, mēģina turēt kaut kur atsevišķi cilvēkus ar speciālām vajadzībām, novēro viņus un izmanto.
- Saglabāšanas fāze. Raksturīgas rūpes un žēlastība, tiek veidotas slēgtas iestādes kur radīti nepiemēroti apstākļi.
- Rehabilitācijas fāze. Šajā gadījumā cilvēki ar speciālām vajadzībām ir aprūpēti, viņiem tiek nodrošināti apmācīti un kompetenti cilvēki, kas tālāk apmāca cilvēkus izmantot savus esošos resursus, apmāca tikt galā ar sevi tik labi, cik tas iespējams.
- Integrācijas fāze. Sabiedrība arvien vairāk piemērojas, tā kļūst par „sabiedrību visiem,” kur valda līdzjūtības un kopības vara(11).

Pedagoģisku zinātņu doktors N. Malofejevs, savā grāmatā „Rietumeiropa: sabiedrības un valsts attieksmes pret personām ar attīstības traucējumiem evolūcija”, iedala piecus periodus, kas uzskatāmi kā nosacīti robežpunkti, kad vēsturē vērojami precedenti attieksmes pret personām ar attīstības traucējumiem maiņai. Saskaņā ar piedāvāto periodizāciju piektais, no izolācijas līdz integrācijai, sabiedrības un valsts attieksmes pret personām ar attīstības traucējumiem evolūcijas periods sākas 20.gadsimta 70.gados(8).

Kā atzīmē H. Gudjons, integrācijas ideja izvirza vispārēju jautājumu par pedagoģijas sabiedrisko virzību: vai nu konkurences sabiedrība, kurā galvenais pārsvarā ir individuālā karjera, vai arī solidāra sabiedrība, kurā pilnīgi pašsaprotama ir vieta ikvienam cilvēkam, kaut arī viņš pilnībā nespēj izpildīt visas prasības (5).

Tēzi, ka bērni ar īpatnībām attīstībā jāmēģina mācīt integrētās apmācības sistēmā, jau pagājušā gadsimta divdesmitajos gados izvirzīja Ļ. Vigotskis. Viņš iestājās par tādas mācību sistēmas radīšanu, kurā speciālā izglītība būtu organiski savienota ar vispārējo izglītību.

Latvijā arī atbalstās un attīstās ideja par bērnu ar speciālajām vajadzībām iekļaušanu jeb integrēšanu vispārējās izglītības iestādēs.

Nepieciešams atzīmēt, ka speciālās izglītības sistēmā valsts līmenī ir notikušas dažas pozitīvas izmaiņas:

- parādījušies normatīvi tiesiskie akti, kas nosaka personu ar ierobežotām iespējām pamata tiesības un valsts politikas regulējošo pamatu, atbilstošu šai iedzīvotāju kategorijai, vērā ņemot starptautiskos normatīvi tiesiskos aktus;
- šodien funkcionē 8 speciālo (korekcijas) izglītojošo iestāžu tipi bērniem ar ierobežotām veselības iespējām;
- radušies un gūst paplašinājumu speciālo (korekcijas) izglītības iestāžu inovācijas modeļi;
- aktivizējusies sabiedrisko organizāciju darbība, kuras palīdz personām ar ierobežotām iespējām un aizstāv viņu tiesības;
- augstākās profesionālās izglītības sistēmā sāk radīt apstākļus, lai personas ar ierobežotām iespējām veselības stāvokļa dēļ varētu iegūt izglītību;
- augstākā pedagoģiskā skola palielinājusi speciālistu sagatavošanu, lai nodrošinātu speciālās izglītības sistēmu. (14, 17. lpp.).

Diemžēl, dažreiz integrācijas process noris stihiski, vairākos gadījumos tas nepamatoti tiek paātrināts (integrācija ieviesta ar administratīvi komandējošu paņēmienu) bez pietiekošas vispārējās mācību iestādes un tā pedagoģiskā korpusa sagatavošanas. Latvijā atbalsta domu, ka bērni ar speciālām vajadzībām, cik vien tas ir iespējams, jāapvieno ar pamata plūsmu, integrējot viņus parastajās skolās. To tomēr nevar pieņemt kā vispārēju normu, tā kā sabiedrība vēl nav tam gatava.

Autores pozīcija nenozīmē dažāda veida korekciju atbalsta un izglītības pakalpojumu sniegšanas noliegšanu bērnam, bet gan autore iestājas par atbildīgu un pareizu pieeju bērna psihiskās attīstības problēmām, kura izslēgtu apstākļus, kuros bērna personībai var rasties papildus deformācijas tādēļ, ka integrācijas jautājumos lēmumi tiek pieņemti sasteigti un neprofesionāli.

3.1. Integrētās mācības modeļi

Jautājumam par koriģējošu pieeju attiecībā uz bērnu ar autismu mācīšanu un audzināšanu ir vistiešākais sakars ar integrācijas problēmu. Tā kā autisms – tas nozīmē “komunicēšanās spējas būtiskus defektus” (starptautiskā slimību klasifikācija), jebkuru kvalificētu koriģējošu iedarbību autisma gadījumā var aplūkot kā vērstu uz integrāciju.

Darbā “Integrētās mācības bāzes modeļi” (autori N. Malofejevs un N. Šmatko) dota integrētās apmācības sistēma bērniem ar ierobežotām fiziskām iespējām, kas izstrādāta, balstoties uz ilgu gadu eksperimentāliem pētījumiem. Dots integrācijas bāzes modeļu raksturojums. Visi modeļi aprakstīti pēc vienotiem izdalītiem parametriem. Tajos parādīts, kā

iespējams realizēt integrācijas bāzes modeļus dažāda tipa izglītības iestādēs: vispārējās izglītības, specializētās izglītības, kombinētajās (20, 71. lpp.). Autoru veiktais pētījums ļauj konstatēt, kādi ir obligātie priekšnosacījumi, lai bērns ar ierobežotām iespējām spētu integrēties vispārējās izglītības vidē:

- vecāku vēlme, lai viņu bērns mācītos kopā ar vienaudžiem, kuri attīstās normāli, ģimenes centieni un gatavība sistemātiski palīdzēt bērnam mācību procesā;
- iespēja izvēlēties bērnam to integrēto mācību organizācijas variantu, kurš viņam ir pa spēkam un ir lietderīgs viņa attīstībai;
- iespēja sistemātiski sniegt integrētajam bērnam viņam nepieciešamo kvalificētu speciālo medicīnisko, psiholoģisko un pedagoģisko palīdzību;
- bērna ar speciālām izglītības vajadzībām psiholoģiska gatavība mācīties kopā ar vienaudžiem, kuri attīstās normāli;
- mācību iestādes gatavība pieņemt bērnus ar ierobežotām iespējām.

Pirmoreiz fiksēti parametri, kas ļauj raksturot jebkuru kopīgas audzināšanas un mācīšanas modeli:

- kādiem bērniem var būt lietderīga šī integrācijas forma;
- kāda tipa izglītības iestādēs tā var tikt organizēta;
- kādi ir grupu un klašu komplektēšanas noteikumi;
- kā tiek dozēts integrēšanas laiks;
- kāds ir bērnu kopīgās darbības raksturs un saturs;
- kādi speciālisti piedalās mācību un audzināšanas procesā;
- kur un kas sniedz speciālo pedagoģisko palīdzību;
- kāds ir vispārīzglītojošās skolas pedagogu un pedagogu-speciālistu savstarpējās sadarbības mehānisms,

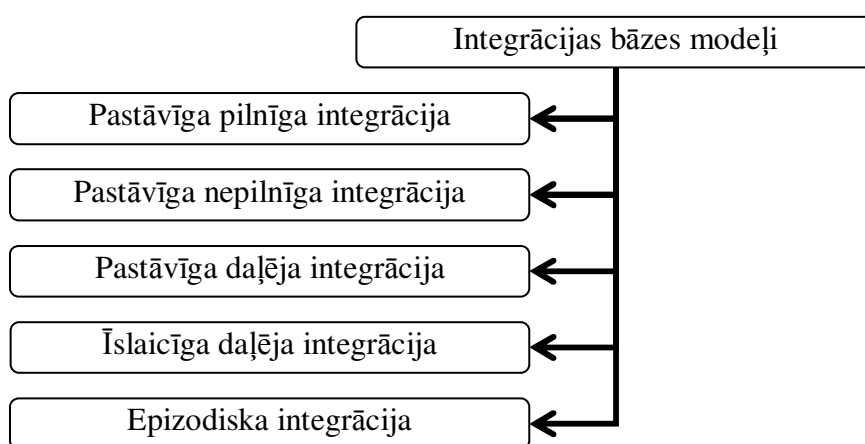
Šīs ziņas ir nepieciešamas dažādu integrēto apmācību modeļu salīdzinošajai analīzei.

Apkopojot ziņas, kas izklāstītas šajā darbā, īsumā tiek aplūkots katrs no modeļiem:

- Pastāvīga pilnīga integrācija – tas nozīmē, ka bērns ar tādiem vai citādiem attīstības traucējumiem mācās tāpat, kā tie bērni, kas attīstās normāli, – vienās klasēs.
- Pastāvīga nepilnīga integrācija var būt efektīva tiem bērniem, kuru psihiskās attīstības līmenis ir nedaudz zemāks par viņu vecuma normu un kuriem ir vajadzīga sistemātiska un nopietna korigējoša palīdzība, tomēr bērns kopumā ir spējīgs daudzos priekšmetos un daudzās jomās mācīties kopīgi un kā līdzīgs starp līdzīgajiem ar vienaudžiem, kuri attīstās normāli.

- Pastāvīga daļēja integrācija ļauj ņemt vērā to iespējas, kuri ir spējīgi vienlīdz ar saviem vienaudžiem apgūt vien nelielu daļu nepieciešamo iemaņu un prasmju, spēj būt kopā ar viņiem vien daļu mācību un ārpusklases laika skolā.
- Īslaicīgas daļējas integrācijas gadījumā visi specializētās klases audzēkņi apvienojas ar saviem vienaudžiem, kuri attīstās normāli, ne retāk kā divas reizes mēnesī kopīgos pasākumos, galvenokārt audzināšanas rakstura pasākumos (pastaigas, svētku sarīkojumi).
- Epizodiskas integrācijas jēga ir bērniem ar izteiktiem attīstības traucējumiem mērķtiecīgi organizēt kaut vai minimālu sociālo sadarbību ar vienaudžiem.

Uzskatāmi integrācijas bāzes modeļi ir parādīti 3.1. shēmā:

3.1.att. Integrācijas bāzes modeļi (16)

Skolas mācību periods ir īpaši svarīgs gan autiskiem bērniem, gan viņu tuviniekiem. Pirms iestāšanās skolā nereti ir bijuši vajadzīgi gadiem ilgi ģimenes un speciālistu pūliņi, lai atgrieztu bērnu normālā dzīves gultnē.

Kā jau tika minēts, visiem bērniem ar autismu ir konkrētas sociālās, komunikatīvās, motorikas un sensoru problēmas, kas padara viņu uzvedību atpazīstamu.

Izglītošana esošajās speciālajās izglītības iestādēs un vispārīgajās skolās notiek vairākos variantos:

- “Piespiedu integrācija”: mācībām kolektīvā nesagatavots bērns ar autismu tiek ievietots vidē, kas nav gatava saprast un pieņemt viņu. Rezultātā gandrīz vienmēr seko neveiksme: pat ja bērnu ar autismu neatstumj uzreiz, viņa atrašanās klasē sagādā lielas grūtības, bet visbiežāk ir nepanesama. Negatīvās saskarsmes pieredze rada smagas neirotiskas reakcijas, kuras uzslāņojas komunikatīvajām problēmām un galarezultātā korekciju darbs kļūst daudz grūtāks.
- Individuāli atbalstot mācīšanos un sociālo integrāciju:

- to veic speciāli sagatavots specializēts pedagogs, tas ir, klasē strādā divi skolotāji. Šim variantam ne vienmēr ir pietiekami kadru un šīs pieejas izmaksas ir augstas;
- reizēm atbalsta lomu pilda kāds no vecākiem. Pats fakts, ka kāds no vecākiem patstāvīgi atrodas skolā, nav dabisks, adaptācija šādos apstākļos nenozīmē socializāciju. Skola saduras ar juridiskā un normatīvā nodrošinājuma problēmām.
- Individuālā pieeja vispārīzglītojošā skolā ir mazefektīva, jo bieži vien trūkst adekvātu individuālās korekcijas programmu, ir nepietiekams stundu skaits un skolotāji nav sagatavoti darbam ar šādu kontingentu.
- Specializētās mācību iestādes. Tās ir nepieciešamas bērnu ar autismu mācīšanai (it īpaši svarīgi tas ir smagos gadījumos un gadījumos ar komplikācijām), kā arī to bērnu ar autismu audzināšanai un sociālajai integrācijai, kuriem integrētā mācība tādu vai citādu iemeslu dēļ ir izrādījusies neiespējama.

Vispārinot izklāstīto, var izdarīt secinājumu, ka izglītības sistēmai ir jānodrošina iespēja katram bērnam izvēlēties tādu integrācijas formu, kura viņam ir pieejama un kura ir lietderīga viņa psihiskajai attīstībai, mācībām un veiksmīgai socializācijai.

4.AUTISMA RAKSTUROJUMS

Runājot par mācību procesa un vides organizēšanu ar autismu sirgstošiem bērniem, autore īsumā raksturo bērnus ar autismu. Speciālajā literatūrā ir daudz ziņu par autismu. Šajā nodaļā autore apkopojusi pieejamo informāciju.

Autisms no grieķu valodas, nozīmē—viens, vientuļš, viens pats(42).

Bērnu autisms—tas ir psihiskās attīstības īpašais traucējums. Īpaši spilgta tā izpausme ir sociālas mijiedarbības attīstības traucējums, komunikācijas ar citiem ļaudīm, ko nevar vienkārši izskaidrot ar bērna kognitīvās attīstības pazemināto līmeni. Cita raksturīga īpatnība ir stereotipa uzvedība, kas izpaužas centienos saglabāt pastāvīgus ierastus dzīves nosacījumus, pretestība mēģinājumiem izmainīt jebko apkārtnē, personīgajās stereotipās interesēs un stereotipā bērna darbībās, viņa pieradums pie vieniem un tiem pašiem objektiem(23, 8. lpp.).

Jēdzienu “ Bērnu agrīno autismu sindroms” ikdienā ieviesa amerikānis L. Kanners, kurš 1943.gadā personīgajā klīnikā novēroja līdzīgus 11 gadījumus. Pateicoties viņa sekotājiem— austrietim H. Aspergeram un krievu zinātniekam S. Mnuhinam šodien mūsu rīcībā ir plašas zināšanas par šo slimību.

Klīnisku autismu patoloģisku vienību atzinuši vairāku valstu speciālisti.

Par spīti tam uzskatos par ģenēzi un autismu prognozēm nav vienota uzskata. Praktiski visu 50 gadu garumā, kopš pirmajiem autismu aprakstiem, ir mainījies autismu jēdziens.

Pēc Vācijas, ASV, Japānas psihiatru datiem bērnu autismu biežums, konstatēts no 4 līdz 26 gadījumiem uz 10 000 bērnu. Zēnu un meiteņu attiecība 4-5:1. Bērniem ar autismu intelekta koeficients vairāk kā divās trešdaļās gadījumu ir zemāks par 70.

4.1. Autisma jēdziens un problēmas vēsturisks apskats

Vēsturē var nosaukt četrus nozīmīgu periodus autismu problēmas attīstībā:

- 1) 19. gadsimta beigās-20.gadsimta sākums-raksturojams ar to, ka atsevišķos darbos ir pieminēti bērni ar noslieci uz vientuļību.
- 2) 20.g.s. 20.- 40.g.- tiek diagnosticēti bērni, kam ir šizofrēnijas sindroms (G.Suhareva, 1927. T. Simson, 1929.), kā arī noteikta "tukša" autismu būtība pēc J. Lulz. (1937.).
- 3) 1943.g.-1970.g.-nāk klajā kardināli darbi par autismu, piemēram, L. Kanners (1943.), H. Aspergera (1944.), bet vēlāk un arī daudz citu speciālistu darbi. Savā pirmajā darbā L. Kanners raksturoja agru bērnu autismu, kā īpašu stāvokli ar saskarsmes traucējumiem, runu, motoriku, kuru viņš ierindoja pie tā saucamā "šizofrēniskā" spektra stāvokļiem.

- 4) 1980.g.-1990.g. ir raksturojams ar domu maiņu paša L. Kanneru uzskatos par bērnu ar autismu. Bērnu autisms tiek aplūkots kā dažādas izcelsmes nespecifisks sindroms.

Krievijā organiska autisma pirmais apraksts veikts 1967.gadā, to veica S. Mnuhins ar līdzautoriem; Kanneru agrā bērnu autisma apraksta tips ir 1970.gadā, tad 1974.gadā G. Pivovarova un V. Bašina, V. Kogans 1982.gadā.

Atklājās autisma sindromu variants no viegliem līdz smagiem. Asinhroniskas attīstības uzstādītajā fenomenā, kas tiek uzrādīts Kanneru autismam, kurš atšķiras no citiem attīstības traucējumiem ar citas izcelsmes autisma simptomiem, kas ir svarīgs diagnostikai un autisma prognozei dažādās izcelsmēs(17).

Tādējādi no agrā bērnu autisma, kuru 1943.gadā apraksta Kanners un drīz vien Aspergers, var noteikt divas pamatformas: bērnu autisma Kanneru sindroms un Aspergera autiska psihopātija.

Aspergera variants parasti ir vieglāks, jo necieš personības "kodols". Šo variantu daudzi autori ierindo pie autiskas psihopātijas. Literatūrā tiek attēlota atšķirīgu klīnisku izpausmju apraksti, kas izpaužas abos variantos pie anomālas psihiskas attīstības. Tā, piemēram, Kanneru autisms parasti agri atklājas - pirmajos dzīves mēnešos vai pirmā gada laikā. Aspergera sindromā attīstības un uzvedības dīvainības parasti sāk izpausties no divu līdz trīs gadu vecumā, bet vēl vairāk - jaunākā skolas vecumā. Kanneru sindroma bērns sāk staigāt agrāk, nekā runāt, Aspergera sindromā bērns runāt sāk agrāk nekā staigāt. Kanneru sindroms ir sastopams gan zēniem, gan meitenēm, bet Aspergera sindroms biežāk ir sastopams zēniem. Kanneru sindromā izpaužas intelektuālais traucējums un smaga sociālā prognoze, runa parasti neizpilda komunikatīvu funkciju. Aspergera sindromā - intelekts ir saglabājies, sociālā prognoze ievērojami labāka un bērns parasti izmanto runu kā saskarsmes līdzekli. Redzes kontakts labāks Aspergera sindromā, kaut arī bērns izvairās veidot acu kontaktu ar svešinieku.

Autisms var rasties kā ģenētiskas attīstības savdabīga anomālija, kā arī novērojams sarežģīta sindroma veidā dažādās neiroloģiskās saslimšanās, to skaitā, arī pie metabolismu defektiem * (21, 99. lpp.).

Tātad, agrā bērnu autisma klīniska diferenciacija ieņem svarīgu nozīmi ārstnieciskā un pedagoģiskā darba specifikas definēšanā, kā arī skolas un sociālā prognozē.

* mūsdienu speciālā pedagoģijā termina „defekts” vietā, lieto „traucējums”.

4.2. Autisms un tā izpausmes

Kad ar autismu slimu bērnu vecākus iztaujā par bērna pirmo dzīves gadu, viņi neuzsver nekādas trauksmes izjūtu. Pirmās attīstības traucējumu pazīmes saistītās ar bērna emocionālo attīstību un kontakta mijiedarbību ar apkārtējo vidi.

Īpaši cieš tā psihe attīstības daļa, kura veidojas aktīvos sociālos kontaktos. Parasti tiek izjaukta arī psihomotorikas iemaņu attīstība. Periodā no pusotra līdz trīs gadiem, bērniem veidojas personīgās higiēnas iemaņas, gērbšanās, patstāvīgas ēšanas periods, spēļu darbība ar priekšmetiem. Bērniem ar autisma sindromu ir kopēja psihiskas attīstības traucējumu struktūra un problēmas, kas skar viņu ģimenes, arī ir kopējas.

Izpētot, kā rodas autiska bērna psihiskās attīstības traucējumi, pētnieki jau sākuši šaubīties, vai tādiem bērniem eksistē kāds īss normālas attīstības periods. Kaut arī pediatrs bieži nosauc tādu bērnu par veselu, viņa "īpatnības" bieži ir manāmas no pašas dzimšanas un no mazotnes ir manāmas attīstības traucējumu sākuma pazīmes.

Autiskiem bērniem atklājas īpaši vienkāršu dzīves pielāgošanās formu traucējumi: aizmigšanas grūtības, „caurs” miegs, miega un nomoda ritma izmaiņas. Pastāv tādu bērnu barošanas grūtības: vāja zīšana, agri atsakās no krūts, apsīkusī papildbarības uzņemšana. Gremošanas funkcija ir nenoturīga, bieži tiek izjaukta, šo bērnu organismam ir tieksme uz aizcietējumiem.

Tādi bērni var būt gan ļoti pasīvi, neatsaucīgi, gan uzbudināmi, ar tieksmi uz panisku reakciju. Pie tam viens un tas pats bērns var demonstrēt abus uzvedības tipus. Iespējams reakcijas trūkums uz slapjiem autiņiem, un pilnīga neiecietība pret tiem. Vieniem bērniem, kas maz reaģē uz apkārtējo vidi, iespējami redzes vai dzirdes traucējumi, bet citi bērni stundām kliec, tā reaģējot uz neierastu skaļu skaņu un noraida spilgtas rotaļlietas.

Autiska bērna īpatnības emocionāla kontakta veidošanā starp tuviem cilvēkiem izpaužas jau pirmajā dzīves gadā. Bieži tiek atzīmēta pasivitāte attiecībā ar radniekiem: tāds bērns vāji pauž prieku redzot pazīstamu seju, maz prasās uz rokām, nepieņemama ir atrašanās uz rokām. Tomēr saskaņā ar novērojumiem, vairumā gadījumu autisks bērns agrīnā vecumā, lai arī nav tik aktīvs kā vesels bērns, bet ir spējīgs vienkāršam emocionālam sakaram ar sev tuviem cilvēkiem. Izņēmumu gadījumos ir iespējama garīga atpalcība. Vairumā gadījumu bērni ar autisma pazīmēm saņem prieku un labsajūtu emocionālajā kontaktā ar bērniem. Viņiem patīk, kad ar viņu nodarbojas, viņu uzrunā.

Uzmanību piesaista motorikas attīstības īpatnības. Apmēram pusgada vecumā vecāki var sākt uztraukties par bērna vāju motoriku. Bērnu ārste, mēģinot izskaidrot šīs parādības cēloni, sāk tieši pretēji – skaidrot attīstības traucējumus. Nozīmētā masāža, paaugstinoši muskuļu tonusu preparāti, bieži vien dod iespēju bērnam panākt vienaudžu motorikas attīstībā (sēdēt

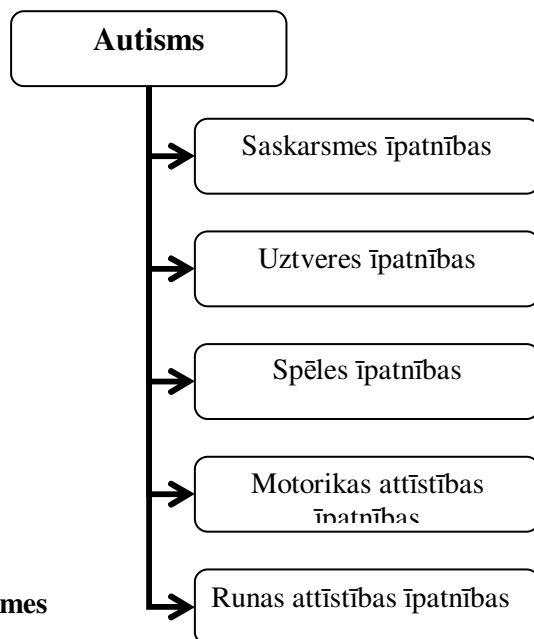
un piecerties). Pie tam raksturīgi, ka bērns, normālā laikā ātri uzceļoties un iemācoties iet gar barjeru, sienīņu, bieži trīs līdz četrus mēnešus, nevar atrauties no atbalsta un iet patstāvīgi. Tas iespējams norāda uz viņa bailēm. Iešanas iemaņas attīstība tiek bremsēta pie mazākās neveiksmes. Sākot staigāt, bērns vēl ilgi saglabā neveiklumu, kustību stūrainību. Viņam ir grūti iemācīties skriet, lēkt.

Visumā gan visas šīs bērnu īpatnības neizsauc vecākos un pediatrā lielu trauksmi. Biežāk par visu tie tiek uztverti vienkārši kā individuālas bērna īpatnības. Bērns var priecēt ar savām saprātīgām spēlēm, ar mīlestību pret nopietnu mūziku, ar agru uzmanību pret dzeju, pasakām. Pasīvi (mierīgi) bērni pat ir ērtāki sadzīvē: tie reti jebko paprasa, var stundām spēlēties vienatnē, neuztraucot māti. "Ideāli bērni" – tā tos bieži dēvē. Sadzīvē plānotās galvenās grūtības iesākas mazliet vēlāk.

Kad bērns sāk staigāt, mainās viņa raksturs: no mierīga viņš top uzbudināts, nepakļaujas pieaugušajiem. Ar grūtībām un ar lielu aizkavēšanos bērns apgūst pašapkalpošanās iemaņas. Viņš slikti koncentrējas uz apkārt notiekošo, viņu ir grūti organizēt, iemācīt kaut ko. Pirmoreiz tiek apjausta bērna psihiskās attīstības īpašās aizkavēšanās bīstamība (22).

Ar tāda veida psihiskās attīstības izmaiņām, kā uzskata pētnieki K. Ļebedinska, J. Bajenska, O. Nikolska, rodas nākamās problēmas:

1. Emocionālās sfēras sāpīgi paaugstinātais jūtīgums, nosliece uz nepatīkamiem iespaidiem, kas sekmē baiļu un trauksmainības rašanos.
 2. Kopīgā un psihiskā tonusa vājums, kas ir uzmanības koncentrēšanas zemas spējas cēlonis, patvaļīgas uzvedības veidošanās, ierobežots kontakts ar apkārtējiem (22, 40. lpp.).
- Agra bērnu autisma sindroms, kā tika pieminēts, rodas bērna psihiskās attīstības īpaša traucējuma rezultātā un izpaužas atšķirīgos variantos. Tomēr ir vērojamas vairums gadījumos vairākas līdzīgas iezīmes (skat. 4.1.attēlu).

4.1. att. Autisma iezīmes

Saskarsmes īpatnības:

- grūtības saskarsmē ar apkārtējo pasauli,
- agresīva uzvedība,
- ikdienā var būt raksturīgi noteikti rituāli,
- grūtības izprast citu cilvēku jūtas; viņu intereses ir savdabīgas, nereti intereses ir stipri ierobežotas, tomēr, ja viņiem tas tīk, tad to veic ļoti labprāt,
- autiskiem bērniem vērojams, ka tie parasti nejūt nepieciešamību būt kopā ar citiem bērniem,
- nevēlēšanās iesaistīties grupu nodarbībās.

Uztveres īpatnības

- nepatika pret apkārtējo pieskārieniem,
- ārkārtēja nepatika pret dažiem ēdieniem,
- ļoti vājš acu kontakts,
- patīk spīdoši priekšmeti,
- patīk īpatnējas skaņas (piemēram, durvju čīkstēšana, zobu šņirkstēšana),
- autiska bērna emocijas ir savdabīgas,
- savus tuviniekus viņš atpazīst, bet var neizrādīt nekādu prieku par viņiem, savukārt kādu priekšmetu, piemēram, koku var apmīļot kā tuvinieku,
- bieži vien ir raksturīga netipiska un ilgstoša raudāšana, kas var ilgt stundām ilgi, ko ir grūti novērst, autisks bērns var ļoti sāpīgi reaģēt pat uz vismazākajām izmaiņām savā

- apkārtņē, ārēji šī nepatika pret izmaiņām var izpausties kā nemiers, bailes, agresija, pašagresija, hiperaktivitāte,
- stereotipiskums vērojams arī tādās darbībās kā netipiska jauno priekšmetu, lietu smaržošana, neēdamu lietu garšošana,
- jau agrīni var parādīties diferencētas bailes no jaunām situācijām, bailes no konkrētiem priekšmetiem; dažkārt tās saistās ar maņu orgānu lielo jutību, citreiz kā reāls „apdraudošs” objekts, ko, sastopot vairākkārtīgi, bailes var nevis mazināties, bet palielināties un nofiksēties uz to; baiļu cēlonis ne vienmēr ir skaidrs,
- bērns, kam ir autisms, var būt pārāk jutīgs vai pretēji - nejutīgs pret redzes, dzirdes, taustes, garšas, ožas kairinājumiem, dažkārt bērns var jaukt redzēto ar dzirdēto, piemēram, pie skaļa trokšņa aiztaisa acis, bet pie spilgtas gaismas aiztaisa ausis.

Spēle

- netipiskas spēlēšanās vienatnē,
- grūtības iesaistīties spēlēs, kas prasa iztēli (piemēram, spēlējot „pārdevējos- pircējos”),
- intereses trūkums par rotaļlietām.

Motorikas attīstība

- raksturīga ilgstoša vienvēidīgu kustību veikšana (šūpošanās, apkārt griešanās),
- koncentrēšanās uz savām rokām,
- roku šūpošana, košana rokā,
- autisko bērnu kustības ir stūrainas, neatbilstīgas, „lempīgas”; nereti patiku sagādā lēkšana no liela augstuma,
- nereti raksturīgs ir tas, ka iesākto lietu autiskais bērns izdara līdz galam, bet motivācija veikt vēlreiz to pašu ir neliela vai tās nav vispār, savukārt dažkārt bērns pastāvīgi veic vienas un tās pašas darbības ļoti ilgstoši (piemēram, mašīnas smaržošana, garšošana)

Runas attīstības īpatnības

- mutisms,
- eholālija,
- autonoma runa,
- stereotipu vārdu un frāžu liels daudzums,
- uzrunas neesamība runā,
- semantikas traucējums, jaunvārdi
- personu vietniekvārdu vēla rašanas runā,
- runas gramatiskās uzbūves traucējumi(13, 80. lpp.).

Var izdarīt secinājumu par to, ka cilvēki ar autismu pēc savas uzvedības nemaz nav ļoti līdzīgi viens otram, bet viņiem visiem ir konkrētas sociālas, komunikatīvas, motorikas un sensoras problēmas, kas padara viņu uzvedību atpazīstamu.

O. Nikoļska izdalīja četras galvenās autisma grupas.

Pirmajā grupā, kas apvieno pašus smagākos dezadaptācijas gadījumus, autisms ir pilnīga atsvešinātība no apkārtnes. Šiem bērniem nav pieejamas aktīvās kontakta formas ar vidi, viņiem praktiski nav mērķtiecīgas mijiedarbības ar apkārtni. Tie ir visnoslēpumainākie no visiem autiskajiem bērniem.

Otrā grupa. Šiem bērniem raksturīga runa ar gatavām frāzēm, otrajā un trešajā personā, grāmatu citātu izmantošana, eholālija. To reālais kontakts ar pasauli ir daudz aktīvāks un sarežģītāks, nekā pirmās grupas bērniem. Viņi apgūst ar noteiktām dzīves situācijām saistītu nelielu prasmju skaitu. Tieši šīs grupas bērni vislielākā mērā prasa pastāvības saglabāšanu apkārtņē.

Trešā grupa. Tāda bērna mijiedarbība ar pasauli tiek veidota kā paša uzvedības – kustību un runas programmas izvēršana. Tā ir sarežģīta programma, tomēr tā tiek realizēta monologa formā, neņemot vērā apstākļus, ārpus dialoga ar vidi un cilvēkiem. Tādu bērnu intelektuālā attīstība bieži rada ļoti labu iespaidu. Bērni var radīt “staigājošu enciklopēdiju” iespaidu, tomēr bez speciālas korekcijas piepūles šīs zināšanas reālajā dzīvē netiek izmantotas.

Ceturtnā grupa. Autisma izpausmes ir mazāk izteiktas nekā citu grupu bērniem. No visiem autiskiem bērniem tikai viņi mēģina uzsākt dialogu ar pasauli un cilvēkiem (ar kustību un runu), bet ir lielas grūtības tā organizācijā. Viņi mazākā mērā izmanto gatavus uzvedības stereotipus – mēģina runāt un darboties spontāni, uzsākt runas un darbības dialogu ar vidi. Izmantojot adekvātu korekcijas pieeju, tieši šiem bērniem ir vislabākā psihiskās attīstības un sociālās adaptācijas pieredze(37).

Tādējādi, jāatzīmē, ka šīs grupas nav izolētas viena no otras. Izdalītās grupas ir ne tikai dažādas pēc autisma smaguma pakāpes un dažādiem dezadaptācijas līmeņiem, bet arī pēc bērnu iespējām iesaistīties aktīvā mijiedarbībā ar vidi. Izglītības darba organizācijā katrai grupai, nepieciešams ņemt vērā augstāk minēto.

5. IZGLĪTĪBAS DARBA ORGANIZĀCIJA AUTISKIEM BĒRNIEM

Noslēpumainais sindroms izvirza arī autiskus bērnus gluži īpašā vietā. Speciālisti, kuri sāk strādāt ar autisku bērnu, saskaras ar ļoti daudzām grūtībām: pirmkārt, ar tādu bērnu nav viegli atrast kontaktu; otrkārt, bērnu autisma gadījumos par efektīviem atzīti mācīšanas paņēmieni bieži vien izrādās nepiemēroti. Var apgalvot, ka darbs ar autisku bērnu prasa pilnīgi īpašu pieeju: korekciju nodarbību uzbūve ar autisku bērnu, it īpaši pašā darba sākumā, atšķiras no nodarbībām ar bērniem, kuriem ir citādi attīstības traucējumi.

5.1. Izglītības organizācija autiskiem bērniem ASV un Rietumeiropas valstīs

Kā parādīja literatūras analīze un kā liecina virkne starptautisko un valsts iestāžu, un sabiedrisko organizāciju dokumentu, daudzās Rietumeiropas valstīs un ASV palīdzības sistēma personām ar autismu pastāv vairāk kā 30 gadus.

- ASV. 1960. gadu sākumā vecāku grupa Ziemeļkarolīnā, ka vadīja Ziemeļkarolīnas universitātes zinātnieki-pētnieki E. Šoplērs (E. Schopler) un R. Reičlērs (R. Reichler) nodibināja pirmo valsts TEACCH nodaļu. Pateicoties šai programmai, liela autistu grupa tiek nodrošināta ar nepārtrauktu rehabilitācijas mēru ķēdi visā dzīves laikā. Pašlaik TEACCH nodaļa veic vecāku un profesionāļu mācīšanu un konsultēšanu ne tikai Ziemeļkarolīnā, bet arī citos štatos un aiz ASV robežām. Sistēma ietver:

- sešus diagnostikas centrus;
- tiem pievienotus sešus pacientu mājas kopšanas konsultāciju centrus;
- simts piecdesmit klases bērniem un pusaudžiem;
- mājvietu un darba nodrošināšanas sistēmu pieaugušajiem.

Saskaņā ar Federālo likumu „Akts par personu ar traucējumiem mācīšanu”, bērniem ar autismu nepieciešama speciāla mācīšana.

Likums paredz lielas prasības programmu sastādīšanai, kas nodrošina pusaudžu ar attīstības traucējumiem pāreju no skolas pieaugušo dzīvē(39).

- Lielbritānija. Var būt valsts un neatkarīgās skolas. Neatkarīgās skolas ietilpst privātā nodrošinājuma rangā un tos finansē labdarības fondi vai organizācijas. Bērns ar skaidri izteiktiem traucējumiem parasti tiek izmeklēts vēl līdz skolas vecuma sasniegšanai, kas ļauj viņus nosūtīt uz viņu vajadzībām visatbilstošāko skolu. Noteikumi par integrācijas morālajiem aspektiem līdz pat šim laikam ir intensīvu diskusiju priekšmets(40).

- Zviedrija. Darbā ar autiskiem bērniem tiek izmantotas dažādas organizācijas formas:
 - normālu bērnu apkārtne (darbs ar personisku asistentu);
 - speciāli bērnu dārzi un speciālas grupas bērnu dārzos;
 - speciālas skolas klases

- dienas stacionāri bērniem;
- internāti.

Mācīšana koncentrēta uz sociālo-sadzīves adaptāciju. Svarīgākais mācību elements ir saskarsmes un mijiedarbības attīstība. Speciālo skolu audzēkņiem ir papildus mācību līdzekļi, kas, bez šaubām, paaugstina mācību procesa kvalitāti. Plaši tiek pielietota TEACCH programma. Pašlaik audzēkņiem ar attīstības problēmām Zviedriju uzskata par valsti ar relatīvi augstu integrācijas līmeni masu izglītības sistēmā(18).

- Dānija. Šajā valstī agrāk nekā citur sāka sniegt speciālu palīdzību personām ar autismu, un tagad Dāniju uzskata par vienu no pirmrindas valstīm Eiropā un pasaulē šajā jomā. No valstiskām struktūrām palīdzības sniegšanā personām ar autismu tieši piedalās Izglītības ministrija un Sociālās aizsardzības ministrija. Centrālo struktūru pārvaldīšanā atrodas tikai Autisma centrs, kura sastāvā:

- skola «Sofienskole» (37 audzēkņi no 3 līdz 20 gadiem);
- ferma (15 audzēkņi, kas ir vecāki par 18 gadiem);
- divas internāta mājas (viena - relatīvi adaptētiem audzēkņiem, kam nav vajadzīga pastāvīga pieaugušo gādība, otra – pieaugušajiem ar smagām autismu formām).

Visas pārējās iestādes, kas sniedz palīdzību personām ar autismu, atrodas citu apgabalu (Dānija tie ir 11) pakļautībā.

Autisma centrs ir autismu problēmu un to korekcijas zinātnisks un metodisks centrs, un tas sniedz visus iespējamus palīdzības veidus citām iestādēm. Autisku bērnu iestāžu spektrs katrā apgabalā ir citāds, tas ir atkarīgs no iedzīvotāju skaita un ar autismu sirgstošu personu procentuālā skaita, vietējā budžeta lieluma, speciālistu un vecāku aktivitātes. Dānijā ir tikai sešas speciālās skolas bērniem ar autismu, bet sešās skolās ir klases autiskiem bērniem, strādā arī trīs bērnudārzi ar autisku mazuļu grupām. Dānija ir slavēta ar ļoti humānu attieksmi pret invalīdiem, tajā skaitā ar autismu sirgstošiem(41).

- Holande. Pastāv virkne iestāžu, kurās var tikt ievietoti bērni ar autismu:

- pirmsskolas bērnu kopšanas centri dienas laikā;
- dienas medicīnas centri;
- dienas psihiatriskie stacionāri;
- speciālas pirmsskolas iestādes.

No 6 gadiem tālākai mācīšanai nepieciešama atbilstošās iestādes izvēle atkarībā no bērna intelektuālas attīstības līmeņa.

Autiskiem bērniem ar dziļu prāta atpalcības pakāpi vispiemērotākā iestāde ir bērnu dienas centrs, kur bērni turpina mācības. Bērņus ar mazāk izteiktām intelekta novirzēm visbiežāk sūta uz skolām, kas paredzētas bērniem ar mācību traucējumiem. Šī tipa iestādēs

bērni atrodas līdz 20 gadiem. Disciplīnas, ko viņi apgūst tiešā veidā, ir atkarīgas no bērnu individuālām iespējām un lielā mērā tās domātas patstāvības attīstīšanai, aktivitātei, redzesloka paplašināšanai, brīvā laika aizpildīšanai un fiziskai pilnveidošanai.

Autiskiem bērniem, kas neatrodas speciālā mācīšanas sistēmā, katrā rajonā ir skolotājs, pie kura bērns ir uzskaitē, un kurš viņam sniedz speciālu palīdzību. Reizēm šis skolotājs var būt pierakstīts vienā no rajona skolām, reizēm viņš ietilpst reģionālajā grupā, kas apkalpo ar autismu sirgstošas personas.

Pēdējos gados vērojama tendence speciālajās skolās veidot atsevišķas klases bērniem ar autismu.

Daktera Leo Kanner māja ir vienīgā vieta Nīderlandē autiskiem bērniem no 14 gadiem ar normālu intelektu. Bērni tur dzīvo grupās, kuras veido atkarībā no autisma izpausmju izteiktības pakāpes. Šīs iestādes galvenais mērķis ir jauno cilvēku potenciālo iespēju atklāšana un attīstība, kas domāta sociālās neatkarības iegūšanai.

Holandes speciālisti uzskata, ka bērnu autisma problēma ir saistīta ar dziļiem attīstības traucējumiem, un tādi bērni nevar būt pilnībā rehabilitēti. Korekcija, galvenokārt, ir sasniegums socializācijas jautājumos, runas attīstībā un runas komunikācijā (24).

- Beļģija. Pēdējos gados vērojamas radikālas izmaiņas speciālas izglītības jauktu klašu koncepcijā. Vēl 10 gadus atpakaļ autiskus bērnus varēja sastapt klasēs, kas paredzētas bērniem ar intelekta spēju traucējumiem. Šīs klases bija ar jauktu skolēnu sastāvu.

No tā laika jauktas mācīšanas koncepcija ir mainījusies: pat ja skolā ir tikai 3 ar autismu sirgstoši bērni, viņiem tiks radīta speciāla klase, kas maksimāli apmierinās viņu īpašās vajadzības. Viņi ir paši vājākie un visvieglāk ievainojamie, tāpēc viņiem ir vajadzīga speciāli izveidota klase, kas viņiem sniedz aizsardzības sajūtu.

Pazīstamais beļģu zinātnieks T. Pīters (T. Peeters) atzīmē „Tas noved pie „atgriezeniskās integrācijas”: pirmo soli jāspēr stiprākajam. Bet mēs uzstājamies pret masu vienvēidīgu integrāciju. Katrs gadījums ir unikāls un prasa „smalku roku darbu” un individuālu pieeju, t.i., mums ir nepieciešama atgriezeniskā integrācija. Vides izvēle (ja mums ir iespēja izvēlēties) ir atkarīga no katra bērna individuālajām īpatnībām un viņa iespēju reālistiska novērtējuma, ko veic bērna vecāki”(16).

Pēc viņa domām bērniem ar autismu vispiemērotākā vide var būt trīs veidos:

- klase, kur mācās tikai autiski bērni;
- klase bērniem ar speciālām vajadzībām;
- parasta klase.

Vispārinot augstāk izklāstīto, var secināt, ka ar autismu sirgstošiem cilvēkiem palīdzības organizācija ASV un Rietumeiropā tiek realizēta galvenokārt TEACCH programmas un

uzvedības terapijas ietvaros. Šīs metodikas paredz ārējo apstākļu radīšanu, kuros bērniem jākontaktējas. Uzskata, ka pūles jāvirza nevis bērna adaptācijai pasaulē, bet viņa spējām atbilstošu eksistences apstākļu radīšanai.

5.2. Autiska bērna pedagoģiska apsekošana

Autiska bērna apsekošanas grūtības ir saistītas ne tikai ar emocionālā kontakta nodibināšanas grūtībām, bet bieži arī ar nespēju patvaļīgi koncentrēt bērna uzmanību uz uzdevumu. Tāda bērna psihiskās attīstības traucējumus nosaka visu izpausmju neviendabīgums, neviennozīmīga.

Apsekošanā ir iespējama gan bērna iespēju nenovērtēšana, kā arī to pārvērtēšana. Gan vienā, gan otrā gadījumā tas kaitē bērnam.

Apsekošanas laikā pedagogs atklāj attīstības līmeni, bērna gatavību mācībām. Detalizēti neaplūkosim pedagoģiskās apsekošanas metodiku, tikai atzīmēsim to, ka patvaļīgas organizācijas situācijā iegūtie rezultāti atspoguļo mūsdienās eksistējošās mācību iespējas. Bērna sasniegumi viņa spontānajā darbībā, viņa stereotipisko interešu gultnē sniedz mums informāciju par korekcijas darba iespējamiem virzieniem.

N.Lavrentjeva savā rakstā "Autisku bērnu pedagoģiskā diagnostika" izvirza vairākas prasības, kas jāņem vērā:

- uz apsekošanu neaicina bērnus, kas ir jaunāki par 5 gadiem;
- testēšanai atvēlētais laiks nedrīkst pārsniegt 15-20 min 5-6 gadus veciem bērniem un 30-40 min pirmsskolas vecuma bērniem;
- uzdevumu skaits un secība var mainīties atkarībā no bērna vecuma.

Par to, ka bērns ir gatavs mācībai, var runāt tādos gadījumos, ja:

- viņš patstāvīgi sēž pie galda 5-10 minūtes;
- patstāvīgi vai kopā ar pieaugušajiem veic kādu darbību (zīmē, konstruē u.c.);
- nekomplicētā veidā sadarbojas ar pieaugušajiem (saprot viņu jautājumus, atbild uz tiem, izpilda lūgumus);
- labi jūtas pie mācību galda, izpildot uzdevumu (neraud, neslēpjas zem galda).

Šīs nodaļas nobeigumā jāatzīmē, ka pedagoģiskā apsekošana ir svarīga kontakta nodibināšanai ar bērnu, kas lielā mērā var ietekmēt viņa sekmes turpmāk atrodoties skolā.

5.3. Galvenie nosacījumi autiska bērna mācīšanai skolā

Parasti visus bērnus, kuri atnāk uz skolu, var nosacīti sadalīt divās grupās. Pirmā grupa - tie ir "mājas bērni", kuri komunicējas savas ģimenes lokā. Viņi ir vairāk pieķērušies kādam vienam ģimenes loceklim, tam, kurš kopā ar bērnu pavada vairāk laika. Tādi bērni ir jūtīgāki, neaizsargātāki. Viņu attiecības ar apkārtējiem vēl nav paguvušas izveidoties, viņiem ir ļoti maza saskarsmes pieredze ar pieaugušajiem. Šīs grupas bērni ir mazāk aktīvi, viņi vēlāk apgūst patstāvības iemaņas.

Tādi bērni nodarbībās ilgāk adaptējas, un pedagoģiskās mācības process aizņem vairāk laika. Otrā grupa- tie ir bērni, kuri ir apmeklējuši pirmsskolas iestādes un kuriem tāpēc ir zināmas saskarsmes iemaņas ar citiem bērniem un ar pieaugušajiem. Šīs grupas bērni aktīvāk stājas emocionālā kontaktā ar pedagogu un ātrāk adaptējas mācību situācijas apstākļos. Viņi ir patstāvīgāki, viņus var ātrāk ieinteresēt un iesaistīt mācību darbā (19).

Autiskam bērnam ir grūtības sevis patvaļīgā organizēšanā telpā un laikā, pastāv aktīva dialoga grūtības ar pasauli, nespēja pārliecināti justies situācijā, kuras attīstība nav paredzama, - visam tam nepieciešams speciāls darbs viņa dzīves organizēšanai skolā.

1. Palīdzība skolas telpas apgūšanā. Bērna apmulsums, trauksme samazināsies, ja viņš precīzi apgūs savu galveno nodarbību vietu, un skaidri zinās, kas viņam ir jādara citās vietās skolā, kur viņš uzturas. Dažos gadījumos iespējama skolas shēmas, plāna izmantošana. Pastāvīguma saglabāšana bērna skolas dzīves telpiskuma organizācijā palīdzēs izvairīties no daudzām uzvedības problēmām.
2. Ar autismu sirgstošam bērnam nepieciešama īpaši skaidra un stabila katras tekošās skolas dienas saraksta apgūšana ar konkrētu tās pārslēgšanās kārtību no vienas nodarbības uz otru, atnākšanu uz skolu un iešanu mājās, šo dienu kārtību skolas darba nedēļā, darba dienu, brīvdienu un svētku dienu ritmu skolas mācību gada laikā.

Plānojot tāda bērna nodarbības, jāatceras par ātru fizisko spēku izsīkumu. Tāpēc ir svarīgi viņam organizēt individuālu adaptētu nodarbību ritmu, savlaicīgas pārslēgšanās un atpūtas iespēju. To var izdarīt, tādām bērnam saplānojot iespēju uz laiku iziet no kopējā ritma, bet pēc tam atgriezties pie kopīgām nodarbībām.

Jo bērnam ir spilgtāk izteiktas autiska spektra izpausmes, jo izvērstākai jābūt palīdzībai šo sarakstu apgūšanā, kam, savukārt, jābūt detalizēti izstrādātiem, jo konkrētākām, uzskatāmākām jābūt to formām. Tādām bērnam jā māca, kā izmantot šos sarakstus.

Tātad, noturīga saraksta kārtība var lielā mērā uzlabot pašorganizāciju, samazināt „uzvedības” problēmas, kas ir saistītas ar impulsivitāti, novēršanos, pārslēgšanās grūtībām. Sekojoši, tādi bērni, kas parasti noraida jebkurus pārmaiņu mēģinājumus, tādā veidā vieglāk uztver jaunas papildus ieviestas nodarbības.

Autiska bērna nākošā svarīgā īpatnība, kas jāņem vērā, ir jēgas saprašanas grūtības visam viņam apkārt notiekošajam.

Tas nav vienkārši viņa intelektuālās attīstības defekts. Tā iemesli ir dziļāki. Pat formāli intelektuāli autisks bērns speciāli mācās to, kas parastam un pat vairumam garīgi atpalikušu bērnu tiek dots „par velti”.

Pazīstamā zinātniece O. Nikoļska atzīmē: “Ar autismu sirgstoši bērni pat bez speciāla korekcijas darba var neievērot viņiem apkārt notiekošo notikumu jēgu, ja tie, protams, neskar

viņu dzīves rituāla stereotipus, nepārkāpj tos, pretējā gadījumā viņi vienmēr reaģē negatīvi. Viņi nesaprot parasto bērnu rotaļu jēgu, viņiem pilnīgi vienaldzīga var būt uzvara un zaudējums, viņi nesaprot citu cilvēku jūtas, neņem vērā, ka citi arī domā, jūt, viņiem ir savas intereses, vispār viņi ir dzīvas būtnes.”(23).

Pedagoģe D. Iljiško atzīmē, ka labvēlīgu vidi bērna attīstībai veido:

- pozitīvs emocionāls atbalsts;
- visu sajūtu maksimāla nodarbināšana pasaules apgūvē;
- darbošanās prieks;
- no stresa brīva gaisotne;
- stundās izmantojamo tehnoloģiju daudzveidība;
- kognitīvās, afektīvās un psihomotorās jomas attīstīšanas nodrošināšana;
- skolēna kā pētnieka aktīvas pozīcijas nodrošināšana mācību procesā;
- skolēns izvēles iespējas (7).

Videi, kurā dzīvo un mācās autisks bērns, jābūt maksimāli izstrādātai jēgas struktūrai. Ar viņu nekas nenotiek mehāniski. Pirmkārt, viņam saraksts tiek sastādīts apzināti saistīti, daudzas reizes tas tiek izrunāts, apspriests. Jebkura viņa darbība tiek komentēta, apjēgta, novērtēta no viņa jēgas, lietderības, visiem sagādātā prieka viedokļa.

Jebkuras iemaņas tiek apjūtas ar izpratni, tiešai praktiskai izmantošanai dzīvē tagad vai vēlāk nākotnē, kad bērns izaugs. Ļoti svarīgi ir pareizi un precīzi līdzsvarot paplašināta runas komentāra un dozētas vienkāršas instrukcijas izmantošanu. Lai palīdzētu apgūt jaunas iemaņas, runas instrukcijai jābūt dozētai un vienkāršai, jāsaturs tikai pašus būtiskākos darbības norādījumus. Bērnam apgūstot notiekošā jēgu kopumā, svarīgs ir viss runas konteksts ar informāciju, ko nodod arī ar vārdu un jēdzieniskajiem uzsvāriem un intonāciju.

Pretējā gadījumā tāds bērns, pat apgūstot zināšanas un iemaņas, nekad negūs iespēju tās izmantot praktiski, jo neatkarībā no savu prāta spēju attīstības līmeņa autiski bērni bez speciāla mācību darba nesāk praktiski izmantot savus sasniegumus.

5.4. Autiska bērna sadarbības organizācija ar skolotāju un bērniem

Bērnam ar autismu ļoti svarīga ir kontakta emocionālā nodibināšana. Tādam bērnam, pirmkārt, ir svarīgas personīgās attiecības. Strādājot ar tādu bērnu, papildus vispārējai instrukcijai jāvēršas viņa personīgi. Vēlams, lai skolotājs radītu labu reputāciju bērnam klasesbiedru acīs.

Šādam bērnam ir daudz rūpīgāk nekā parasti jāpārdomā starpbrīža organizēšana. Kā zināms, spontāna brīva saskarsme ar vienaudžiem viņam sagādā daudz vairāk grūtību nekā strukturēta mācību situācija. Tāpēc tieši starpbrīdī sākumā ir pieļaujama kāda tuvinieka klātbūtne. Kontaktēšanās ar tuviniekiem dos bērniem iespēju atpūsties un atslābināties,

pārrunāt stundas iespaidus. Mājās viņi var kopīgi “salikt pa plauktiņiem” šos jaunus un bērnam svarīgos iespaidus, kopīgi atcerēties “tavus draugus”. Bez šāda darba bērni reizēm ilgu laiku nespēj pat iegaumēt savu klasesbiedru sejas, nespēj tos atšķirt citu no cita.

Tādam bērnam ļoti svarīgi ir gūt iespēju būt līdzās labvēlīgiem vienaudžiem, vērot viņu rotaļas, klausīties viņu sarunas, mēģināt saprast viņu intereses, attiecības. Ar viņu speciāli jāizrunā, jāapspriež radušās situācijas. Bez pieaugušo palīdzības bērni ar autismu nevar „ieiet” lomu rotaļspēlē vai rotaļā ar noteikumiem, bet viņi diezgan ātri sāk iesaistīties vispārējā kņadā un bērnu skraidīšanā. Viņiem tas sagādā milzīgu prieku, bet ir nepieciešama pieaugušo kontrole, tāpēc ka viņi var viegli pār ierosināties un zaudēt mēra sajūtu attiecībā uz sevi un citiem bērniem. Lai viņus nomierinātu, jāpiedāvā nomierinošas nodarbības – pašķīstīt grāmatu, paspēlēties ar konstruktoru, ar mozaīku vai nodarboties ar vēl kaut ko bērnam patīkamu, kas uzdod parasto organizējošo ritmu.

Viena no skolas dzīves rituāla nepieciešamām komponentēm, kā zināms, ir svētki. Pastāv viedoklis, ka autiski bērni nemīlot svētkus, nesaskatot tajos jēgu un tāpēc viņus būtu labāk pasargāt no daudzu seju klātbūtnes, drūzmas un trokšņa.

Taču svētki arī viņiem, tāpat kā visiem citiem bērniem, var dāvēt prieku un kļūt par svarīgu viņu uzvedības organizēšanas jēdzienisko mehānismu. Tas ir iespējams, ja iesaistīsim viņus kopīgajos svētkos pamazām, pakāpeniski, individuāli un pārdomāti.

Bērns ir jāgatavo katriem svētkiem, izskaidrojot, kāpēc, ar kādu mērķi bērni sanāk kopā, kas notiks un kādā secībā, ar ko tas viss beigsies, vai būs dāvanas vai citu bērnu uzstāšanās, kas atnāks viesos utt.

Svētku reizē bērnam ir vajadzīgs individuāls pavadonis, kurš palīdzēs viņam orientēties un saprast, kas notiek, kurp visi dodas, ko klausās, kurš pateiks priekšā, kas jādara un nepieciešamības gadījumā palīdzēs veikt vajadzīgās darbības(38).

5.5. Autiska bērna mācību procesa organizācijas īpatnības

Kā jau tika atzīmēts, patvaļīgas koncentrēšanās grūtības, uzmanības koncentrācijas grūtības kopīgā darbā, atdarināšanas grūtības nosaka kopējo taktiku paša mācību procesa organizācijā.

No vienas puses te, tāpat kā darbā ar mazu bērnu ļoti svarīgi ir maksimāli izmantot jaunas informācijas apgūšanas iespēju, jaunu prasmju apgūšanu rotaļspēļu formā, jaunas zināšanas bērnam sniedz tieši tajā nepieciešamajā momentā, kad tās viņam ir vajadzīgas.

No otras puses, nepieciešams cītīgs darbs tāda bērna patvaļīgas organizācijas iespēju attīstīšanā.

Lai autisks bērns iegūtu iespēju pakāpeniski apgūt mācību situāciju, tai jābūt maksimāli strukturētai. Ar stundu saraksta palīdzību speciāli jāizstrādā sagatavošanās secība mācību

dienai, stundai, ja nepieciešams, sastāda uzskatāmu darba telpas, nepieciešamo mācību materiālu krājuma shēmu.

Mācībās ir svarīgi dozēt verbālo instrukciju pielietošanu un maksimāli izmantot pastarpinātu bērna organizāciju ar strukturētu telpu: iezīmētu solu, lappusi, uzskatāmu kustības virzienu utt.

Ar autismu sirgstošam bērnam ir svarīgi visi skolas priekšmeti, bet daudzos gadījumos akcentiem mācību materiāla pasniegšanā jābūt nedaudz mainītiem. Mācību programmai jābūt individuāli izstrādātai un to jāveido, pamatojoties uz izvēles interesēm un spējām. Mācību materiāla apgūšanas īpatnības aplūkotas O. Nikoļskas darbā “Bērns ar autismu vispārīglītojošā skolā”(38). Vispārinot darbā izklāstītos materiālus, īsumā aplūkosim mācību organizācijas īpatnības bērniem ar autismu dažos skolas programmas priekšmetos.

Visiem bērniem ar autismu, pat bērniem ar augstu intelektu liela problēma ir pašapkalpošanās sadzīves iemaņu apgūšana. Bezpalīdzība pašās vienkāršākajās sadzīves situācijās var provocēt smagus uzvedības negatīvisma, agresijas, autoagresijas traucējumus. Tāpēc skolas dienas momenti, kad bērns noģērbjas un apģērbjas, atnākot uz skolu un aizejot projām, pārgērbjas uz fizikultūru, brokasto ēdnīcā, jāaplūko kā mācību situācijas. Saskaņā ar to, tām jābūt precīzi pedagoģiski strukturētām.

Darbam sadzīves adaptācijas uzlabošanai jānotiek ciešā sadarbībā ar vecākiem. Tas, ko bērns mācās skolā jāpārnes mājās, tāpat kā viņa mājas sasniegumus jāizmanto skolā.

Liela nozīme ir bērna apgūtajām lasīšanas, rakstīšanas, rēķināšanas iemaņām. Šīs iemaņas kļūst par jauniem komunikācijas līdzekļiem, jauniem informācijas iegūšanas kanāliem par pasauli, sadarbību ar citiem cilvēkiem. Atšķirībā no bērna, kam nav autisms, bērnam ar autisku attīstību vienkāršāks ir ceļš nevis no daļas uz veselo, bet no veselā pie tā daļu apstrādi.

Citā savā darbā O. Nikoļska atzīmē: „Tas ir raksturīgs attīstības ceļš bērnam ar autismu. Protams, normā eksistē arī bērni, kuriem pasaules izzināšanā raksturīga kustība no daļas uz veselā sintēzi, un bērni, kas iet no veselā tēla pie tā detaļām. Autisks bērns te pārstāv galējo patoloģisko variantu”(23).

Tādējādi, jāņem vērā, ka mācot bērnu ar autismu, viņam jādod izmantošanai gatavs paraugs. Ja tas nepieciešams, sniedzot viņam palīdzību.

Viņam ļoti svarīgi ir mācību priekšmeti, kas paplašina viņa zināšanas par apkārtējo pasauli un citiem cilvēkiem. Vēlreiz atzīmēsim, ka viņam vajadzīgas nevis formālas zināšanas, bet to saikne ar reālo personīgi dzīvi.

Fiziskie vingrinājumi, kā zināms, var celt bērna vispārējo aktivitāti un noņemt viņa patoloģisko spriedzi. Šajā gadījumā aktuāls ir gan viens, gan otrs. Bērnam ar autismu

nepieciešama speciāla individuāla fiziskās attīstības programma, kur ir saskaņoti darba paņēmieni brīvā, rotaļspēļu un skaidri strukturētā formā.

Rokdarbu, zīmēšanas, mūzikas stundas jaunākajā vecumā arī var dot ļoti daudz tāda bērna adaptācijai skolā. Vispirms tieši šajās stundās bērns ar autismu var iegūt pirmos iespaidus par to, ka viņš strādā kopā ar visiem, saprast, ka viņa darbībām ir reāls rezultāts. Tas viņam ir ļoti svarīgi.

Augstāk tika atzīmēts sociāli adekvāta skolas dzīves stereotipa izstrādāšanas svarīgums. Bet, kā zināms, nav iespējams izstrādāt stereotipus visiem dzīves gadījumiem. Jāattīsta uzvedības stereotipi – tas ir ļoti rūpīgs daudzu gadu darbs. Vairumā gadījumu uzvedības problēmas var novērst pareizi organizējot bērna mācības un dzīves vidi. Tomēr tas nenodrošina pret bērna uzvedības problēmām negaidītu viņa dzīves stereotipu laušanas, neadekvātu prasību vai pat īpaša noguruma, somatisko slimību gadījumā.

Šīs problēmas var parādīties šādā veidā:

- trauksme;
- bailes;
- īpašas stereotipiskas kustības;
- agresija un pašagresija.

Ar to var tikt galā, saprotot, ka tās visas ir bērna vispārējā stāvokļa izpausmes.

Tādējādi, bērnam ar autismu var būt dažāda psihiskās attīstības traucējumu pakāpe, dažādas dezadaptācijas formas, dažādas problēmas mācībās. Bērnam ar autismu, kas mācās skolā, galvenie atbalsta piepūles virzieni ir:

- mācību vides organizācija;
- ar bērnu strādājošo speciālistu sadarbības organizācija;
- skolotāja psiholoģiskais atbalsts;
- individuāls darbs ar bērnu, kas domāts viņa sociālajai, emocionālajai un personības attīstībai;
- darbs ar ģimeni un sadarbības koordinācija ar speciālistiem;
- darbs ar bērna skolas biedriem.

Kā norādāms augstāk, autiskam bērnam pastāvīgi nepieciešama stimulācija pārejai pie sarežģītākām attiecībām ar pasauli un ar cilvēkiem. To nevar organizēt mākslīgi, taču var iegūt normālā ikdienas dzīvē, kura pastāvīgi dabiskā ceļā liek bērniem “savākties” un risināt jaunus uzdevumus.

Tādējādi ienākšana visai sarežģītajos skolas sociālajos apstākļos – tādām bērnam tā ir liela uzvara, tā atklāj viņam jaunas

6. PĒTĪJUMA PLĀNS UN METOŽU PAMATOJUMS

1. Lai izanalizētu izglītības organizācijas īpatnības autiskiem bērniem, maģistra darbā praktiskā pētījumā ir izmantota dokumentu kontentanalīzes un aptaujas (anketēšana) metode.
2. Apkopot praktiskas darbības pieredzi bērnam ar autismu izglītības organizācijā speciālās skolas apstākļos.
3. Dotajā darbā ir izmantota vecāku anketēšana. Anketēšanas mērķis -novērtēt vecāku apmierinātības pakāpi par sadarbību ar skolu. Noteikt tālākas sadarbības virzienus.
4. Lai izpētītu daudzuma palielinājuma tendenci bērniem ar autismu, darbā ir izmantota dokumentu kontentanalīze.
5. Darbā ir izmantota vispārizglītojošu skolu vadītāju anketēšana. Anketēšanas mērķis- izpētīt vispārizglītojošu skolu vadītāju informētību par bērnu ar autismu problēmu mūsdienīgā sabiedrībā, bet tāpat šo bērnu izglītības iespēja vispārizglītojošā skolā.

A. Geske un A. Grīnfelds savā grāmatā „Izglītības pētniecība” atzīme, ka jebkurš izglītības pētījums ir visai sarežģīts un delikāts pasākumu kopums, kurā parasti iesaistīts liels skaits cilvēku no dažādiem sabiedrības slāņiem, no atšķirīgām reliģiskajām konfesijām, ar dažādu skatījumu uz morāles un ētikas vērtībām, kā arī sabiedrībā notiekošo. Tāpēc, organizējot un īstenojot izglītības pētījumus, nepieciešams ievērot vairākus principus, kuru pārkāpšana var samazināt pētījuma rezultātu kvalitāti.

Vieni no kuriem ir ētiski principi.

- Ieguvuma princips - izglītības pētījumi tiek veikti, lai iegūtu jaunas zināšanas par izglītības sistēmu un tās dalībniekiem. Nevienam izglītības pētījumam nekādos apstākļos nedrīkst veikt ar nolūku nodarīt pāri tā dalībniekiem, izmantot rezultātus, lai dalībniekus vai to grupas kādā veidā diskriminētu, apkaunotu.
- Godīguma princips - nekādos apstākļos nav pieļaujama manipulācija ar datiem, lai apstiprinātu izvirzītās hipotēzes.
- Informētības princips - saistīts ar pētījuma dalībnieku informētību par pētījuma mērķiem, tā norisi, procedūru kārtību, kā arī to, ka pētījuma dalībniekam pētījuma laikā un arī pēc tā netiks radītas problēmas, kas būtu saistītas ar pētījuma datu lietošanu un publicēšanu(4, 18.lpp.).

Kontentanalīze jeb satura analīze ir viens no datu iegūšanas veidiem. Kontentanalīze ir divi līmeņi. Pirmajā manifestējošā līmenī veic aprakstošu analīzi par dokumentu saturu, neanalizējot satura jēgu. Otrais ir interpretējošais līmenis jeb latentais līmenis - tajā tiek atklāta satura nozīme, no tā izrietošie secinājumi(4, 109. lpp.).

Aptaujas lieto kā kvantitatīva pētījuma instrumentu, iesaistot lielu skaitu dalībnieku. Izglītības pētījumu aptaujas parasti skar visai plašu jautājumu loku par dažādiem vispārīgiem jautājumiem, attieksmi un vērtībām. Aptaujai ir struktūra, viņa ir atkarīga no konkrētā izglītības pētījuma mērķiem un uzdevumiem. Struktūra var būt šāda:

- ievads;
- vispārējie jautājumi;
- jautājumi, kas saistīti ar konkrētā pētījuma mērķu un uzdevumu sasniegšanai nepieciešamās informācijas iegūšanu;
- aptaujas nobeiguma daļa.

Aptaujas tiek izmantotas gan nelielos pētījumos vienas valsts, rajona vai skolas ietvaros, gan starptautiskos salīdzinošos izglītības pētījumos(4, 113. lpp.).

Ņemot vērā iepriekš minēto, var secināt par to, ka dotās metodes ir piemērotas analīzei izglītības organizācijas īpatnību bērnu ar autismu. Kā arī vispārizglītojošo skolu vadītāju informētības pētīšanai par autisku bērnu problēmām un to izglītošanas iespējām vispārizglītojošā skolā.

7. PĒTĪJUMĀ IEGŪTIE REZULTĀTI

7.1. Praktiskas darbības pieredzes apkopojums bērnam ar autismu izglītības organizācijā speciālās skolas apstākļos.

Nodaļas materiāls izklāstīts, ņemot vērā pētījuma posmus. Šajā nodaļā aprakstīts autisku bērnu izglītības organizācijas process no paša sākuma, no bērna iestāšanās skolā brīža, no praktiskā viedokļa.

Mācību iestādes galvenie darbības virzieni izklāstīti tās nolikumā. Viena no skolas nolikumu sadaļām ir skolas vadīšana. Šajā sadaļā izklāstītas pedagogu un citu skolas darbinieku tiesības un pienākumi.

Skolas pārvaldi nodrošina skolas direktors un direktora vietnieki. Skolas direktora vietnieki nodrošina kvalitatīvu izglītošanas procesa organizāciju un norisi skolā.

Direktora vietnieku izglītības jomā pienākumus ietver sevī:

- izglītības programmu īstenošanas procesa organizācija skolā;
- mācību un audzināšanas darba organizēšana un vadīšana;
- metodiskā darba un metodisko komisiju darba vadība skolā;
- pedagogu darba kontroles nodrošināšana;
- organizē vecāku vai viņus aizvietojošu personu izglītošanas darbu par skolas organizācijas un mācību-audzinašanas procesa satura jautājumiem.

Direktora vietnieku izglītības jomā tiesības ietver sevī:

- iesniegt priekšlikumus ar izglītības darbu saistītu jautājumu apspriešanai metodiskajās komisijās, pedagoģiskās padomes sēdēs, skolas padomē;
- iesniegt priekšlikumus skolas direktoram par skolas darbu, pedagogu darba vērtējumu u.c.;
- prasīt pedagogiem mācību vielas tematisko sadali, stundu plānus;
- prasīt pedagogiem skolas darbu reglamentējošo dokumentu prasību ievērošanu.

Ar autismu sirgstošu bērnu izglītības organizācija speciālās skolas apstākļos, bet īpaši vispārizglītojošās skolas apstākļos no direktora vietnieks izglītības jomā prasa īpašu pieeju sekojošu amata pienākumu pildīšanā:

- stundu, fakultatīvo nodarbību saraksta sastādīšana;
- klašu komplektēšana;
- nepieciešamās mācību-metodiskās dokumentācijas izstrādāšanas organizācija un koordinācija;
- autisku bērnu vecāku konsultāciju tematikas sagatavošana par aktuālām izglītības un audzināšanas problēmām;

- atvērto durvju dienas organizācija;
- skolas kabinetu apgāde ar nepieciešamajām mēbelēm, nepieciešamām iekārtām;
- statistisko datu vākšana par klasēm un to analīze.

Skolā uzņem izglītojamos ar garīgās attīstības traucējumiem, fiziskās attīstības traucējumiem un autismu. Skolā ar direktora rīkojumu uzņem bērnus visa mācību gada laikā, ja ir pašvaldības vai Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinums.

Sākumskolā (1.-4.klasē) uzņem izglītojamos, kuriem ir pašvaldības vai Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinums.

Pamatskolā (5.-9.klasē) uzņem izglītojamos, kuriem ir Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinums(28).

Skolā ir 3 apmācības līmeņi – A, B, C. A, B līmenis - mācās bērni ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem. C līmenis - mācās bērni ar vidēju smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem traucējumiem. Skolā katrā klasē C līmenī ir 2-3 bērni ar bērnu autisma sindromu. Daži bērni ar autisma sindromu mācās klasēs A, B līmeņa.

Kā jau iepriekš tika atzīmēts, pamatojums, lai ieskaitītu skolēnu speciālajā skolā, ir pašvaldības vai Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinums.

Dokumentus pieņem direktora vietnieks izglītības jomā un ārsts. Vecākiem jāiesniedz sekojoši dokumenti:

- ✓ vecāku iesniegumu;
- ✓ bērna medicīnisko karti 026/u;
- ✓ izrakstu no ambulatorās medicīnas kartes 027/u par veiktajām profilaktiskajām vakcinācijām;
- ✓ bērna dzimšanas apliecības kopiju vai norakstu (pēc salīdzināšanas ar oriģinālu);
- ✓ vecāku pases kopija (pēc salīdzināšanas ar oriģinālu);
- ✓ izziņu par apmeklēto izglītības programmu piecgadīgo un sešgadīgo bērnu obligātajā sagatavošanā.

Apkopojot augstāk minēto, var secināt, ka dokumentu pieņemšana notiek saskaņā ar Ministru kabineta un skolas nolikuma prasībām(28).

- Jebkuram cilvēkam, īpaši bērnam, nokļūstot nepazīstamā vidē, svarīgs ir adaptācijas process. Bērniem ar autismu tam ir pirmšķirīga nozīme.

1. Adaptācijas periods

Bērns jūt diskomfortu, ko bez autisma provocē arī paaugstināta trauksmes sajūta. Bērnam jādod iespēju izpētīt telpu, iepazīties ar priekšmetiem un rotaļlietām, kas viņu ir ieinteresējušas. Telpai jābūt iekārtotai tādā veidā, lai bērnam nebūtu asociāciju ar stresa

situācijām Te var palīdzēt speciāli iekārtota telpa, sensorā istaba. Noformējuma krāsu gamma, patīkama gaisma, iekārtojums. Tas viss palīdzēs noņemt trauksmes sajūtu. Pie tam, mamma vai cits tuvs radnieks atrodas netālu, lai pie pirmās nepieciešamības būtu līdzās bērnam. Šajā posmā ļoti svarīgi ir izturēt pareizus pulksteņa laika rāmjus– nevajag steigties ar pedagoga-psihologa iejaukšanos, bet arī telpas izpētei paredzētais laiks nedrīkst pārsniegt stundu-pusotru.

2. Kompleksa apsekošana.

Pirmajā mēnesī organizē kompleksu, vispusīgu, dinamisku psihologa, logopēda, pedagoga bērna apsekošanu. Jāatzīmē, ka visiem skolā strādājošiem pedagogiem ir speciālā izglītība.

Šīs apsekošanas mērķi:

1. Bērna autisma nošķiršana no cita veida traucējumiem.
2. Ar autismu sirgstoša bērna attīstības līmeņa noteikšana.
3. Izraudzīties visefektīvāko korekcijas-audzinašanas iedarbības sistēmu.

Bērnu apsekošana notiek viņu darbības procesā. Visi apsekošanas un vērošanas rezultāti tiek fiksēti un apkopoti.

Beidzoties adaptācijas periodam, direktora vietnieks izglītības jomā sasauca pedagogiskā konsīlija sēdi, kurā pēc apsekošanas rezultātiem tiek novērtēta autiskā bērna darbība, tiek dotas rekomendācijas vecākiem, tiek izvēlēta korekcijas programma.

Pamatojoties uz kompleksās apsekošanas rezultātā iegūto datu analīzi, direktora vietnieks aizpilda „Skolnieka individuāla karte” (1. pielikums). Šī karte ļauj noteikt bērna gatavības pakāpi mācībām skolā:

- vispārējās, smalkās motorikas stāvoklis;
- orientācijas līmenis laikā, telpā;
- emocionālās/ gribas sfēras attīstība;
- mutiskā runas izveidošanās pakāpe;
- lasīšanas, rakstīšanas, skaitīšanas iemaņu apgūšana

Aizpildot karti, ar izsaukuma zīmi (!) jāatzīmē tas skolnieka prasmju un iemaņu uzskaitījums, kam īpaši nepieciešama korekcijas iedarbība.

Mācību procesa organizācijas struktūras elementi ir mācību plāns, programmas, mācību grāmatas. Mācību plāns ir normatīvais dokuments, kas atklāj skolā realizējamo mācību procesu.

Mācību plāns:

- nosaka mācību priekšmetu sastāvu;
- nosaka to apgūšanas kārtību un secību;
- norāda katram priekšmetam nepieciešamo laika daudzumu;
- tas ir pamats skolas darbības režīma definēšanai;
- palīdz noteikt pasniedzēja mācību slodzi;
- tas ir pamatdokuments, pamatojoties uz kuru, tiek sastādīts skolas nodarbību saraksts;
- nosaka konkrētas klases skolēnu funkcionālo slodzi nedēļas režīmā.

Tādēļ, ka lielākā daļa autisku bērnu mācās "C" līmeņa klasēs, veiksīm mācību plāna analīzi izglītojamiem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem.

- Mācību plāns ietver vispārīzglītojošos priekšmetus, kuru saturs pielāgots skolēnu ar speciālām vajadzībām iespējām. Visi mācību priekšmeti tiek grupēti divos blokos – vispārīzglītojošais un korekcijas-attīstošais.

No vispārīzglītojošiem priekšmetiem mācību plānā ietverta: Mazākumtautības valoda (krievu), latviešu valoda un literatūra, matemātika, informātika, dabaszinības, sociālās zinības, mājturība un tehnoloģijas, sports, vizuāla māksla, mūzika, arodmācība (2. pielikums). Korekcijas blokam pieder: ārstnieciska vingrošana, grupu un individuālās logopēdiskās nodarbības, ritmika (3. pielikums).

Mācību plāna analīze parāda, ka bērnu ar speciālām vajadzībām mācību process tiek veidots vairākos posmos, kur pirmais posms ir 1.-4. klase. Šī posma galvenais uzdevums, īpaši 1.klasē, ir sagatavot bērnus viņiem pieejamiem mācību darbības veidiem, mācību darbības režīma ievērošana.

Nākošais posms (5.-9. klase) domāts sociāli nozīmīgu prasmju izstrādāšanai skolēniem, kā arī darba darbības pamatu veidošana. Kā redzams mācību plānā, šajā periodā parādās jauni mācību priekšmeti, tādi kā: informātika, latviešu valoda un literatūra, palielinās stundu skaits sociālajās zinībās un mājturībā un tehnoloģijās. Palielinās kopējais stundu skaits nedēļā.

Trešais posms (10.-12. klase) domāts, lai izglītībā akcentētu prasmi izmantot mācību zināšanas ikdienas dzīves uzdevumu risināšanai, kā arī piedalīšanās darba vai sabiedriski derīgā darbībā. Stundu skaits mājturībā un tehnoloģijās sastāda 12 stundas nedēļā.

- Stundu saraksts ir viens no skolas darbības galvenajiem likumiem. Pareizi sastādītam stundu sarakstam ir liela nozīme skolas darba koordinēšanā. Sastādot stundu sarakstu autiskiem bērniem, jāņem vērā šo bērnu īpatnības. Kā jau agrāk tika minēts, jebkuras izmaiņas apkārtējās vides pastāvīgajā ritmā, pastāvīgajā dzīves kārtībā tādām bērnam rada bezpalīdzības sajūtu, apjukumu, bailes, bet bieži arī izmisīgu protestu.

Stundām jā sākas vienā un tajā pašā laikā. Stundu ilgumam jābūt pastāvīgam un nemainīgam. Vēlams, lai lielākā daļa stundu sarakstā ietilpstošo stundu nedēļas laikā notiktu vienā un tajā pašā laikā. Tas īpaši attiecas uz tām stundām, kas notiek citās telpās, piemēram, logopēdiskās nodarbības, ārstnieciskās vingrošanas, mūzikas, mājturības un tehnoloģijas stundas.

Mācību gada sākumā, pamatojoties uz mācību plāna analīzi, kā arī ņemot vērā visas augstākminētās prasības, direktora vietnieka izglītības jomā vadībā darba autore sastādīja stundu sarakstu divām klasēm, kur mācās autiski bērni(4.pielikums).

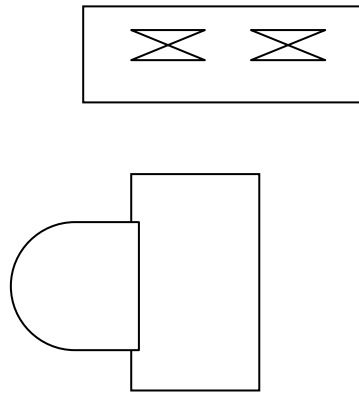
- Nākošais, ne mazāk svarīgs moments, kas jāņem vērā, ir klašu komplektēšana. Bez šaubām, pareizāk un mērķtiecīgāk ir komplektēt klases, ņemot vērā bērnu vecumu un psihofiziskās iespējas. Klašu komplektēšanā ņem vērā kompleksas apsekošanas rezultāti (1.pielikums). Nepieciešams padomāt par to, lai runājošo un nerunājošu bērnu skaits būtu apmēram vienāds, lai klasē eksistēja aktīvu un mierīgu bērnu balanss. Tomēr tas ne vienmēr izdodas, jo ir skolēni, kas atšķiras viens no otra ar izziņas darbības, runas, emocionālās attīstības līmeni. Speciālas klases nepieciešamas bērniem ar izteiktām autisma formām, ar vissmagākajām mācību procesa organizācijas grūtībām. Līdztekus, pie mazākās izdevības bērnam jāpāriet uz dabiskām skolas dzīves formām, daudzveidīgākiem kontaktiem ar bērniem, kas viņam ir tuvi pēc vispārējās attīstības līmeņa, bet kuriem nav tādu nopietnu komunikācijas problēmu. Tomēr katru tādu soli jānodrošina ar psihologa un pedagoga atbalstu.

- Viens no svarīgiem faktoriem autisku bērnu izglītības organizācijā ir vides organizēšana un materiālu atlase.

Vietai, kur notiks nodarbības, jāatbilst sekojošām prasībām:

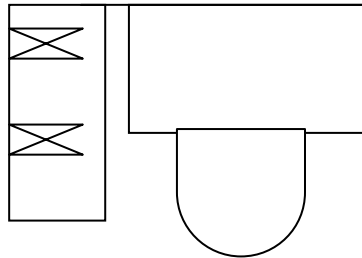
1. minimāli iespējams stimulu skaits, kas var novirzīt bērnu uzmanību;
2. materiālu pieejamība - pedagogs vai bērns var viegli tos sasniegt vai novākt;
3. katram bērnam jābūt savai speciāli aprīkotai vietai.

Telpas plānošana. Ziņas, kas iegūtas kompleksās apsekošanas laikā, ļauj spriest par bērna spējām tikt galā ar grūtībām, par uzvedības īpatnībām nodarbību laikā, par komunikācijas iemaņām. Katram skolēnam jābūt galdam patstāvīgā darba veikšanai. Autiski bērni nevar pildīt uzdevumus, kur nepieciešams visas klases kopīgs darbs. Redzes laukuma norobežošana ir līdzeklis, kā bērniem iemācīt nenovērst uzmanību tajā laikā, kad viņiem ir nepieciešama uzmanības koncentrācija. Dabiski, ka tas nav gala rezultāts. Tas ir izejas punkts. Aplūkosim shēmas, kurās attēloti iespējamie telpas plānošanas varianti. Apzīmēsim šīs shēmas ar burtiem (A,B,C,D,E). Tas būs nepieciešams pētījuma gaitā.

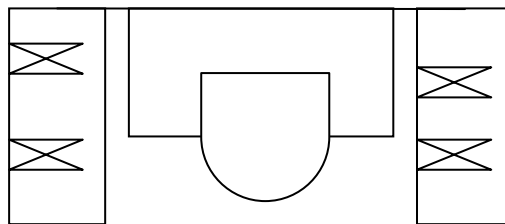
7.1. att. Telpas plānošanas variants (A)

Šajā gadījumā, shēmā A, skolēns sēž pie galda, kas ir vērsts uz sienu. Plaukts atrodas dažus metrus pa kreisi no viņa. Viņam nav nekādu grūtību pieiet pie plaukta un atgriezties pie galda. Viņš pats aiznes izpildīto uzdevumu un paņem jaunu no plaukta.

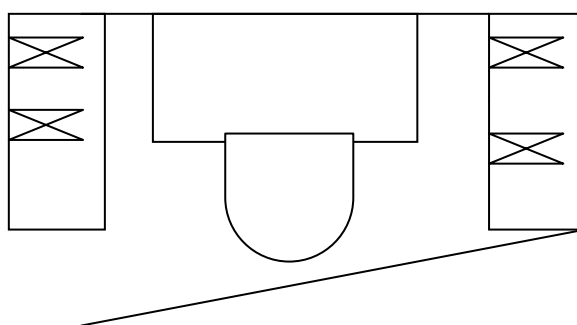
7.2. att. Telpas plānošanas variants (B)

Šis telpas plānošanas veids „shēmā B, visvairāk piemērots mazāk patstāvīgiem skolēniem. Plaukts novietots tik tuvu darba galdam, ka skolēnam nav jāpieceļas, lai paņemtu vai noliktu savu darbu. Tiklīdz viņš pamet savu galdu, viņš izjūt pajukumu.

7.3. att. Telpas plānošanas variants (C)

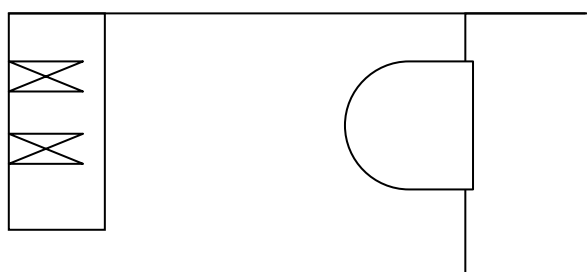
Attēlā redzamā shēma vislabāk piemērota skolēniem, kas ir pieraduši strādāt no kreisās puses uz labo. Viņiem ir pārāk grūti paņemt darbu no kreisās puses un turpat nolikt izpildītos uzdevumus. Darbību izpilde no kreisās puses uz labo notiek bez piepūles, automātiski, un šis darbs viņus padara patstāvīgākus.

7.4. att. **Telpas plānošanas variants (D)**

Kā redzams, shēmā D, telpas mācību organizācijas shēma ir analogiska iepriekšējai shēmai. Bet telpu aiz muguras ir jāaizver, jo autisks bērns var novērst uzmanību tiklīdz kāds ienāk klasē vai cits skolēns iet viņam garām.

Apkopojot visu augstākminēto, var secināt, ka iespējams izvairīties no daudzām grūtībām adaptācijas perioda laikā, kā arī turpmākos gados. Jāatzīmē arī, ka kādas konkrētas shēmas izvēle nav pastāvīga un nemainīga visā mācību perioda laikā. Attīstoties patstāvības līmenim, komunikatīvajām spējām, prasmei koncentrēt uzmanību, parādās iespēja mācību telpu padarīt atvērtu, kā tas norādīts shēmā E.

7.5. att. **Telpas plānošanas variants (E)**

7.2. Statistisko datu analīze

Statistisko datu vākšana par klasēm un to analīze. Jāatzīmē, ka no 152 audzēkņiem skolā mācās 19 skolēni ar autismu vai tā izpausmēm. Viņi sastāda 12, 5% no kopējā audzēkņu skaita.

Pētījuma gaitā tika apkopoti un izanalizēti statistiski dati par klasēm, kurās mācās bērni ar autismu. Šie dati ir atspoguļoti 7.1. tabulā. Tabula ietver sevī septiņas ailes.

Statistiskie dati par klasēm, kurās mācās bērni ar autismu

<i>Nr. p/k</i> (1)	<i>Skolēna kods</i> <i>ID</i> (2)	<i>Dzimu</i> <i>ms</i> (3)	<i>Pamatgrupa pēc</i> <i>O.Nikolska</i> (4)	<i>Telpas</i> <i>plānošana</i> (5)	<i>Klas</i> <i>e</i> (6)	<i>Līmen</i> <i>is</i> (7)
1.	1Z.	z	2.gr.	B	1	C
2.	2E.	m	1.gr.	D	1	C
3.	3M.	z	1.gr.	B	3	C
4.	4S.	z	2.gr.	C	3	C
5.	5Č.	z	2.gr.	A	4	C
6.	6N.	z	1.gr.	D	5	C
7.	7K.	z	1.gr.	D	6	C
8.	8D.	z	3.gr.	C	6	C
9.	9A.	m	2.gr.	B	6	C
10.	10U.	z	4.gr.	E	6	C
11.	11G.	z	1.gr.	C	7	C
12.	12F.	z	2.gr.	C	7	C
13.	13R.	m	2.gr.	B	9	C
14.	14V.	z	1.gr.	C	9	C
15.	15B.	z	1.gr.	C	9	C
16.	16L.	m	3.gr.	A	10	C
17.	17T.	z	4.gr.	E	12	C
18.	18.H.	z	3.gr.	E	2	A
19.	19I.	z	4.gr.	E	7	A

Otrajā ailē ir norādīts skolēna kods, kas sastāv no kārtas numura un latīņu alfabēta lielā sākuma burtā. Trešajā ailē atspoguļo audzēkņu dzimti. Ceturtā aile ietver galvenās autismu grupas. Telpas plānošanas shēma, ko izmanto izglītības organizācijas procesā, ir piektajā ailē. Sestā aile parāda ar autismu sirgstošu bērnu sadalījumu pa klasēm, septītā aile – izglītības līmeni. Kā jau augstāk tika minēts, izglītība speciālajā skolā notiek trīs līmeņos (A,B un C). Sākumskolā nav sadalījuma starp A un B līmeņiem. Skolas pedagoģiskā padome iesaka turpmāko mācības līmeni katram 5. klases izglītojamam.

Izanalizēsim tabulā izmantotos datus. Pievērsīsimies trešajai ailei. Veicot aprēķinus, var secināt, ka no 19. bērniem ar autismu mēs varam izdalīt 15. zēnus un 4. meitenes. Tas apstiprina zinātnieku secinājumus, kuri ir izklāstīti teorētiskā pētījumā, par to, ka autisms biežāk ir sastopams zēniem, nekā meitenēm. Šie rādītāji nav atkarīgi no rādītājiem 4 ailē. Četru autismu pamatgrupu apraksts ir izklāstīts ceturtajā ailē. No ceturtās ailes datiem acīmredzams, ka no 19 audzēkņiem septiņi pieder pirmajai grupai, seši – otrajai, trīs – trešajai, trīs - ceturtajai grupai ($19=7+6+3+3$) (7.1.tabula).

Praktiskā pētījuma gaitā tika noskaidrots, vai pastāv atkarība starp autisma grupu (4. aile) un telpas plānošanas shēmu (5. aile) (7.2.tabula).

7.2. tabula

Atkarība starp autisma grupu un telpas plānošanas shēmu

<i>Autisma grupa</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	<i>D</i>	<i>E</i>	<i>Skolēnu skaits</i>
<i>1.gr.</i>		<i>1</i>	<i>3</i>	<i>3</i>		<i>7</i>
<i>2.gr.</i>	<i>1</i>	<i>3</i>	<i>2</i>			<i>6</i>
<i>3.gr.</i>	<i>1</i>		<i>1</i>		<i>1</i>	<i>3</i>
<i>4.gr.</i>					<i>3</i>	<i>3</i>
<i>Kopā</i>						<i>19</i>

No šīs tabulas redzams, ka pašai sarežģītākajai – pirmajai grupai telpas plānošanā vispieņemamākās ir shēmas C; D. Otrās grupas audzēkņiem telpu labāk plānot saskaņā ar shēmām B, C. Trešās grupas bērniem tiek izmantotas trīs shēmas: (A) – paredzēta patstāvīgākiem bērniem; shēma (C) – audzēkņiem, kas pieraduši strādāt no kreisās puses uz labo un atvērtā shēma (E). Ceturtā grupa, kur autisma iezīmes izpaužas vismazāk, izmanto “atvērto” telpas plānošanas shēmu (E).

Secinājums: grupām ar mazākām autisma izpausmēm, trešajai un ceturtajai, nepieciešams atvērts telpas plānojums, kas paredz lielāku patstāvību.

Ar autismu sirgstošie audzēkņi pēc vecuma sastāva sadalās vienmērīgi, par ko liecina sestās ailes dati. Izanalizējot tabulas 7. aili, var secināt, ka septiņpadsmit ar autismu sirgstošiem audzēkņiem rekomendē izglītību pēc “C” līmeņa programmas un tikai diviem audzēkņiem – mācības pēc “A” līmeņa programmas.

Kā jau tika pieminēts, Latvijā nav publicēti precīzi dati par bērnu ar autismu daudzumu vai ar autisma izpausmēm. Zinātniski dati, kas ir publicēti liela skaita avotos, liecina par to, autisma biežumam ir skaidra augšanas tendence un neatkarīga no nacionāla, rases, ģeogrāfiska un daudzu citu faktoru.

Pēc statistikas datiem, Krievijā uz 10 000 bērniem astoņi dzimst ar autisma sindromu(36). Angļu zinātnieki (Gillian Baird) pētīja autisma izplatību 9-10 gadus vecu bērnu vidū. Pētījumu rezultāti parādīja sekojošo: 38,9 gadījumi no 10 000 bērnu autisma gadījumu un 77,2 gadījumi no 10 000 citiem autiska spektra traucējumiem. Apkopojot esošos datus, ieguva sekojošus rezultātus: 116 autiski bērni no 10 000, ņemot vērā visa autisma spektra diagnozi.(34). Zviedrijā nav datu bāzes pa autismu. Uz pētījumu apskata pamata, kas ir veikti šajā jomā var izdarīt nākamo novērtējumu: no 1 līdz 2 bērniem no 1000 sirgst ar autismu. Tas nozīmē, ka Zviedrijā vecuma kategorijā no 4 līdz 17 gadiem, dzīvo minimums 1500 – 3000 bērnus ar autismu(35). Pēc Vispasaules veselības aprūpes organizācijas datiem, autisma

izplatība variējas plašās robežās no 0.7 līdz 21.1 uz 10 000 bērniem. Tad kā traucējumu izplatība, kas attiecas pret autiskiem traucējumu klasi, tiek novērtēta 1-6 uz 1000 (33).

Kā redzams no augstāk uzskaitītā, statistikas dati nav viendabīgi, tiem ir plašs diapazons.

Tālākai analīzei autore izmanto Vispasaules Veselības aizsardzības organizācijas datus. Autisma izplatība atkarībā no tā vai cita saslimšanas gadījuma klasifikācijas svārstās no 0,7 līdz 21,1 uz 10 000 bērniem. Visu autiska spektra traucējumu mediānas rādītājs vienāds 10,9 uz 10 000 bērniem.

Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem tekošā, 2008. gada sākumā Latvijā dzīvoja divi miljoni divi simti septiņdesmit tūkstoši astoņi simti deviņdesmit četri (2 270 894) iedzīvotāji(26). Dzimstības statistika par 2003. līdz 2007. gada periodu atspoguļota tabulā.

7.3. tabula

Dzimušo sadalījums pēc gadiem un dzimtes

<i>Gads</i>	<i>Dzimušo skaits (tūkst)</i>	<i>Dzimums zēni</i>	<i>Dzimums meitenes</i>
2003	21 006	10 847	10 159
2004	20 334	10 476	9 868
2005	21 497	10 987	10 510
2006	22 264	11 312	10 952
2007	23 273	11 838	11 435

Kā redzams tabulā, dzimstība norādītajā periodā palielinājās par 10,7% (23 273 - 21 006=2 267×100/21006), kas ir pozitīvs fakts, pie tam, zēni dzima vairāk nekā meitenes. Izskaitļojot vidējo aritmētisko skaitli no otrās ailes, nonākam pie secinājuma, ka Latvijā šajā periodā vidēji gadā piedzima 21 675 bērni. Ņemot vērā izveidojušos bērnu ar autismu skaita palielināšanās tendenci, var pieņemt, ka Latvijā pastāv iespēja, ka gadā piedzimst 23 bērni ar autismu. Jāatzīmē, ka tas ir tikai pieņēmums, teorētiska prognoze, kas iegūts matemātisku aprēķinu rezultātā.

7.3. Vecāku dienas organizācija un vecāku anketēšanas analīze

Ir vispāratzīts, ka bērna izglītības rezultāti lielā mērā ir atkarīgi no skolas un ģimenes sadarbības. Bieži notiek tā, ka bērnam iestājoties skolā, vecāki uzskata, ka tagad visi bērna izglītības un audzināšanas jautājumi kļūst par pedagogu prerogatīvu. Īpaši tas attiecas uz vecākiem, kas audzina bērnus ar speciālām vajadzībām. Sakarā ar specifiskām grūtībām, ģimenēm, kas audzina tādus bērnus, ir nepieciešams psiholoģisks atbalsts, kas ļauj nostiprināt vecāku pārliecību par sevi un savu bērnu.

Izglītības procesā svarīgs sadarbības līdzeklis ir informācijas apmaiņa par bērna darbību stundu laikā, par skolas režīma momentiem, skolas pasākumiem. Viena no tādās sadarbības formām ir Vecāku dienas organizācija un tās norise. Skolas administrācija Vecāku dienu organizē divas reizes gadā – rudenī un pavasarī. Šajā mācību gadā prakses laikā autore organizēja un vadīja Vecāku dienu, kas notika 22.10.2008. Te jāatzīmē, ka Vecāku diena tika organizēta visiem vecākiem, nevis tikai ar autismu sirgstošu bērnu vecākiem. Kā parādīja reģistrācijas lapu analīze, ar autismu sirgstošu bērnu vecāki aktīvi apmeklēja Vecāku dienu.

Šī pasākuma mērķis: informēt vecākus par korekcijas-izglītības darba uzdevumiem un saturu.

Vecāku dienas programma bija sekojoša (5. pielikums). Pakavēsimies pie uzdevumiem, kas noteikti katrā programmas punktā.

1. Stundu apmeklēšana.
 - apstākļu radīšana, lai vecāki objektīvi novērtētu savu bērnu sasniegumus;
 - korekcijas-attīstības darba elementu mācīšana vecākiem darbam ar bērniem mājas apstākļos.
2. Sarunas un konsultācijas ar speciālistiem (ārsts, logopēds, psihologs, sociālais pedagogs u.c.)
 - individuālas palīdzības sniegšana vecākiem korekcijas, izglītības un audzināšanas jautājumos.
3. Tikšanās ar skolas administrāciju (direktors, direktora vietnieks mācību jautājumos, direktora vietnieks ārpusklases darbā).
 - organizatorisko jautājumu risināšana;
 - vecāku informēšana par skolas sadarbības jautājumiem ar citām organizācijām, tajā skaitā, arī ar sociālo dienestu.
4. Vecāku anketēšana.
 - vecāku novērtējuma noteikšana par skolas administrācijas, atbalsta personāla un skolas pedagogu darba efektivitāti;
 - vecāku priekšlikumu noteikšana vecāku un skolas sadarbības uzlabošanai.
5. Bērnu darbu izstādes apmeklēšana. Izstādes tēma „Rudens”.
 - vecāku iepazīstināšana ar bērnu produktīvas darbības rezultātiem;
 - vecāku iesaistīšana un intereses aktivizēšana par sava bērna produktīvu darbību.

Anketēšanas organizēšanas laikā vecāki saņēma anketas.

Anketas tēma: „Skolas sadarbība ar vecākiem”.

Anketas mērķis: Novērtēt skolas un vecāku sadarbības efektivitātes pakāpi. Noteikt darba virzienus sadarbības uzlabošanai.

Jāatzīmē, ka daļa anketu pēc vecāku lūguma tika izdalītas iepriekš caur klases audzinātājām. Anketā bija ievada daļa, kurā tika norādīti anketas aizpildīšanas noteikumi, tālāk sekoja pieci jautājumi. Tika piedāvāts pievērst uzmanību 4. jautājumam., kā arī 3. un 5. jautājumiem, un pamatot savu atbildi. Šie jautājumi bija atvērti, tajos tika piedāvāti gatavu atbilžu varianti (6. pielikums).

Anketēšanas organizācijas procesā tika sagatavotas 152 anketas, kas atbilst skolēnu skaitam skolā. Vecākiem tika izdalītas 130 anketas, kas sastāda 86% no kopējā anketu skaita, atpakaļ tika saņemtas 62 anketas, kas sastāda 47,7 % no izdalīto anketu skaita. Pilnībā, iegūtie rezultāti ir apkopoti tabulā (7. pielikums).

Atbildot uz pirmajiem diviem jautājumiem, vecākiem piedāvāja izvēlēties vienu no četrām piedāvātajām atbildēm: „labi”, „apmierinoši”, „neapmierinoši”, „nav atbildes”.

Kā jau augstāk tika minēts, uz trešo jautājumu netika piedāvāti gatavu atbilžu varianti. Nākošais, ceturtais, jautājums, ir kombinēts, bija jāizvēlas viens no trīs piedāvātajiem variantiem: „jā, pastāv”, „nē, nepastāv”, „nav atbildes”. Pozitīvas atbildes gadījumā to bija jākonkretizē. Pēdējais jautājums arī bija atvērts.

Apkopojot rezultātus, var secināt:

- Vairumu respondentu, 71% apmierina skolas un vecāku sadarbības līmenis, viņi ir ielikuši atzīmi “labi”.
- Vecāku diena ir pieņemama vecāku un skolas sadarbības organizācijas forma, 95% respondenti
- atbildot uz anketas jautājumiem, vecāki izrādīja aktivitāti un radošu pieeju;
- anketēšana noteica tālāku darba virzienu šajā jomā.

7.4. Vispārizglītojošo skolu vadītāju anketēšanas rezultātu apkopojums.

Nākošais praktiskā pētījuma solis bija vispārizglītojošo skolu vadītāju anketēšana.

Mērķis- izpētīt vispārizglītojošu skolu vadītāju informētību par bērnu ar autismu problēmu mūsdienīgā sabiedrībā, bet tāpat šo bērnu izglītības iespēja vispārizglītojošā skolā.

Kā jau darbā tika minēts, Latvijā, tāpat kā daudzās Eiropas Savienības valstīs tiek uzturēta un izplatās ideja par bērnu ar speciālām vajadzībām integrēšanu vispārizglītojošā skolā.

2003.gada 21. oktobrī tika pieņemti MK noteikumi Nr. 579 „Noteikumi par vispārējās vidējās izglītības iestādes, kurā integrē izglītojamos ar speciālām vajadzībām, nodrošinājums”. Līdz ar minēto MK noteikumu stāšanās spēka integrācijas process aktivizējās. To apliecina statistiski dati (skat. 14.lpp.).

Anketa tika izstrādāta un nosūtīta pa elektronisko pastu uz vispārizglītojošām Rīgas pilsētas skolām. Kopā tika izsūtītas 50 anketas. Gribas atzīmēt un pateikties vispārizglītojošo

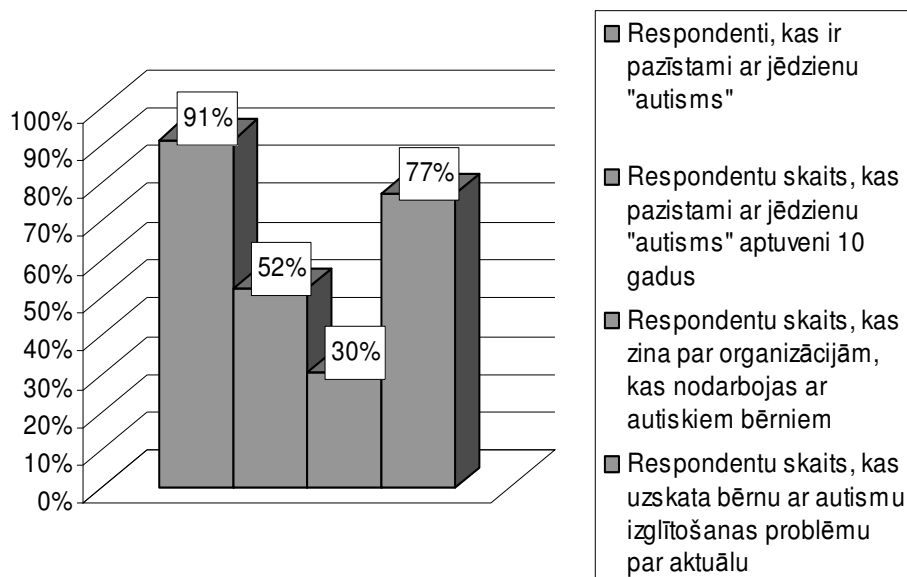
skolu vadītājiem par sniegto palīdzību un izrādīto atsaucību. Atpakaļ tika saņemtas 45 anketas. Viena anketa izrādījās bojāta. Kopā: 44 anketas.

Anketa sastāvēja no ievada daļas, kur tika norādīti anketas aizpildīšanas noteikumi, pateicība par atsaucību un sadarbību. Aptauja bija anonīma, anketa sastāvēja no deviņiem slēgta tipa jautājumiem. Visi jautājumi, izņemot jautājumus 5., 6., 8., kuri ietvēra trīs atbilžu variantus. Atbildot uz 5. un 6. jautājumiem, bija jāizvēlas viena atbilde no četrām piedāvātajām. 8. jautājums ietvēra piecus atbilžu variantus. Izvēlētais variants bija jāatzīmē ar krustiņu (8. pielikums).

Sākot iegūto datu analīzi, autore mērķtiecīgi sadalīja anketu divos blokos.

Pirmais bloks – jautājumi, kas attiecas uz vadītāju informētību par autisma problēmu. Otrais bloks – jautājumi, kas attiecas uz autisku bērnu izglītības iespēju vispārīgā izglītojošās skolas apstākļos.

Analīze parādīja, ka no 44 respondentiem ar jēdzienu „autisms” pazīstami 40 respondenti, kas sastāda 91% no kopējā respondentu skaita. Četri respondenti- nepazīst jēdzienu „autisms”, viņi sastāda 9% no kopējā anketēšanas dalībnieku skaita. Dati, kuras ir iegūtas anketēšanas rezultātā, ir atspoguļotas tabulā, procentos (9.pielikums). Interessants ir fakts, ka divi respondenti, kas nav pazīstami ar jēdzienu „autisms”, autisku bērnu izglītošanas problēmu arī uzskata par aktuālu. Pārskatāmībai aplūkosim diagrammu, viņa ir sastādīta uz datu bāzes, kuri ir atspoguļoti tabulā. Diagrammā autors apvienoja īpaši nozīmīgus anketēšanas rezultātus.

7.6. att. Vispārīgā izglītojošo skolu vadītāju informētība par bērnu ar autismu problēmu

No diagrammas datiem var izdarīt secinājumus:

- 91% pazīstami ar jēdzienu „autisms”;
- 77% no kopēja respondentu skaita, atbildēja, ka autisku bērnu izglītošanas problēmu uzskata par aktuālu;
- liela respondentu daļa, 52 %, sen uzzināja par šo problēmu;
- tikai 30% no respondentiem ir informācija par organizācijām, kas nodarbojas ar autiskiem bērniem.

Jautājumi, kas ietilpst otrajā anketas blokā, attiecas uz autisku bērnu izglītošanas organizācijas iespējām vispārizglītojošās skolas apstākļos. Jautājumi bija sekojošie:

Kā varētu organizēt bērnu ar autismu izglītību vispārizglītojošā skolā?

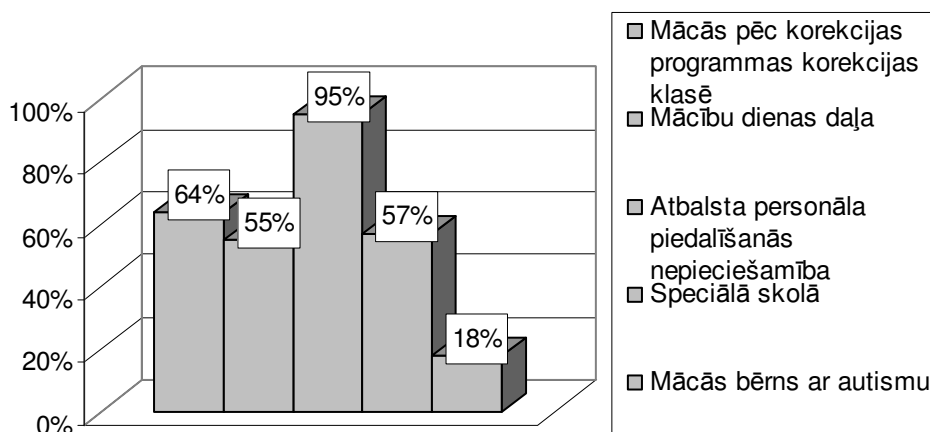
Cik gara var būt mācību diena?

Vai ir vajadzīga atbalsta personāla (specialais pedagogs, logopēds, psihologs) piedalīšanās bērna ar autismu izglītības procesā?

Kādā skolā, Jūsaprāt, vislabāk mācīties bērniem ar autismu?

Vai Jūsu skolā mācās kāds bērns ar autismu?

Uz iegūto datu bāzes, tika sastādīta 7.7. diagramma. Diagrammā tāpat ir atspoguļoti otrā anketas bloka atbilžu īpaši nozīmīgie varianti.

7.7. att. Izglītības organizācijas iespējas bērnu ar autismu

Beidzot otrā bloka datu analīzi, var secināt:

- vispārizglītojošās skolas apstākļos autisku bērnu izglītošana var tikt organizēta pēc korekcijas programmas korekcijas klasē;
- mācību dienas ilgums var būt 3- 4 stundas pa 40 minūtēm;
- nepieciešama atbalsta personāla piedalīšanās;
- bērni ar autismu mācās vispārizglītojošās skolās;
- vislabāk autiskiem bērniem organizēt izglītošanu speciālā skolā.

Apkopojot praktiska pētījuma materiālus, datus, kuras ir iegūtas anketēšanas rezultātā, var izdarīt secinājumus par to, ka katrs autisma gadījums ir unikāls, viņš pieprasa individuālu pieeju izglītības organizācijā kā speciālas skolas apstākļos, tā arī vispārizglītojošas skolas apstākļos.

REZULTĀTI

Praktiskā pētījuma procesā tika analizēta autisku bērnu izglītības organizācija mūsdienu apstākļos.

1. Autore apkopoja autisku bērnu izglītības organizācijas pieredzi.

- Darbā parādīts bērna kompleksas apsekošanas svarīgums, iestājoties skolā. Tas ļauj pareizi iezīmēt tālāka darba veidus.
- Adaptācijas periods arī ir izglītības organizācijas sastāvdaļa.
- Mācību plāna analīze, pareizi sastādīts stundu saraksts, sekmē skaidra dienas kartības radīšanu, kas ļauj izvairīties no bērna uzvedības negatīvām izpausmēm, kas ir saistītas ar impulsivitāti, novērošanos, pārslēgšanās grūtībām, palīdz labāk adaptēties skolas apstākļos.
- Mācību telpas vides organizācija un strukturēšana arī ir svarīgs izglītības organizācijas nosacījums. Darbā izanalizētas mācību telpas plānošanas shēmas, ko izmanto autisku bērni izglītības organizācijā. Izglītības vides veidošana pamatojas uz virkni principu: tā ir telpas atvērtības-norobežošanas saskaņošana, telpas dalīšana zonās, bērna patstāvības un radošā darba stimulēšana, kā arī stabilitātes-dinamiskuma princips, kas ļauj saskaņot kustību aktivitāti un apkārtējās vides radīšanu saskaņā ar savām vēlmēm un noskaņojumu.

2. Izanalizēja un apkopoja vecāku anketēšanas rezultātā iegūtos datus.

Vecāku un skolas sadarbības koordinācija ir pamats vienotas stratēģijas un taktikas izstrādāšanai attiecībā uz bērnu gan izglītības iestādē, gan mājās. Vecāku anketēšana tika veikta Vecāku dienas ietvaros. Anketēšanas datu analīze parādīja: 71% vecāku pozitīvi novērtē skolas un ģimenes sadarbības līmeni; 95% vecāku „labi” novērtē esošo Vecāku dienas norises formu. Vecāku atbildes uz atvērtā tipa anketas jautājumiem ļāva noteikt tālākas sadarbības attīstības ceļus. Vecākiem ir tās vai citas palīdzības formas izvēles tiesības saskaņā ar bērna vecumu, viņa veselības stāvokli, individuālās attīstības līmeni.

3. Autore veica teorētisko prognozi par autisku bērnu skaita palielināšanās iespēju Latvijā.

Atlasot un analizējot maģistra darba uzrakstīšanai nepieciešamos materiālus, autors noskaidroja, ka Latvijā nav statistikas datu par autisku bērnu skaitu. Praktiskā pētījuma gaitā autors izanalizēja un apkopoja publicētos zinātniskos datus par jaušamām autisku bērnu skaita palielināšanās tendencēm. Izskaitļojot vidējos dzimstības rādītājus Latvijā pēdējos piecos gados, veica teorētisko prognozi, pieņemot, ka gadā ir iespējama 23 autisku bērnu piedzimšana.

4. Izanalizēja un apkopoja vispārizglītojošo skolu vadītāju anketēšanas rezultātā iegūtos datus.

XX gs. pēdējā desmitgadē lielākajā daļā pasaules valstu vērojamas būtiskas izmaiņas, kas saistītas ar integrācijas attīstību un valsts un sabiedrības jaunas attieksmes veidošanos pret bērniem ar ierobežotām veselības iespējām, pret bērniem ar īpašām vajadzībām, pret bērniem-invalīdiem.

Analīze parādīja augstu vispārizglītojošo skolu vadītāju informētības līmeni par jēdzienu „autisms”: 91% respondentu uz pirmo jautājumu atbildēja „jā”. 71% respondentu autisku bērnu izglītības organizāciju uzskata par aktuālu; 18% respondentu atbildēja, ka viņu skolās mācās autiski bērni. Pēc respondentu domām autisku bērnu izglītošana vispārizglītojošās skolas apstākļos var tikt organizēta, ievērojot virkni nosacījumu, konkrēti:

- pēc korekcijas programmas korekcijas klasē;
- nepilnu mācību dienu;
- obligāta atbalsta personāla piedalīšanās.

Tomēr 57% respondentu uzskata, ka mērķtiecīgāk ir organizēt autisku bērnu izglītošanu speciālas skolas apstākļos. Tas var būt saistīts ar autisma speciālistu trūkumu vispārizglītojošās skolas apstākļos, kā arī ar to, ka izglītības organizācija prasa daudzu organizatorisko (telpu plānošana, klašu komplektēšana) un citu jautājumu risināšanu.

Apkopojot visu augstākminēto, var secināt:

- Bērnam ar autismu, kura intelekts (IQ) atbilst normai vai ir augstāks par normu, tomēr ir nepieciešama speciāli organizēta izglītība.
- Speciāli organizēta izglītība ļauj sasniegt panākumus autisku bērnu un pusaudžu attīstības traucējumu korekcijā.
- Nesagatavota integrācija visiem rada vilšanos: skolotājam, autiskam bērnam, parastas klases skolēnam. Neveiksme var tikai pastiprināt negatīvu attieksmi pret bērniem ar attīstības traucējumiem.

DISKUSIJA

Teorētiskā pētījumā ir dots izglītības iestāžu raksturojums: speciālās izglītības iestādes un vispārējās iestādes raksturojums. Ir veikta dokumentu kontentanalīze, kas regulē speciālas izglītības īstenošanas.

Teorētiskā literatūrā ir dots jēdziena “bērnu autisms” formulējums, parādīts bērnu autisma problēmas vēsturiskais aspekts. Studējot un izanalizējot literatūru par doto tematu, izdarīti secinājumi, ka autisms ir attīstības traucējums, kas parasti redzams jau agrā bērnībā. Cilvēki ar autismu pēc savas uzvedības nemaz nav ļoti līdzīgi viens otram, bet viņiem visiem ir konkrētas sociālas, komunikatīvas, motorikas un sensoras problēmas, kas padara viņu uzvedību atpazīstamu, ir aplūkotas autisma pamatgrupas. Tas apstiprinājās praktiskā pētījumā, jo no 19 audzēkņiem septiņi pieder pirmajai grupai, seši – otrajai, trīs – trešajai, trīs - ceturtajai grupai.

Teorētiskā pētījumā ir atzīmēts svarīgums un speciāla darba nepieciešamība bērnu ar autismu dzīves organizēšanai skolā.

- Pedagoģiska apsekošana.

Pedagoģiska apsekošana ir svarīga kontakta nodibināšanai ar bērnu. Apsekošana sniedz informāciju par korekcijas darba iespējamiem virzieniem. Praktiskā pētījumā ir parādīts, ka bērnu apsekošana organizējas pirmajā mēnesī un notiek viņu darbības procesā. Visi rezultāti tiek fiksēti un apkopoti, tiem ir praktisks vērsums.

- Stundu saraksts.

Teorētiskā pētījumā atzīme, ka plānojot autiska bērna nodarbības, svarīgi viņam organizēt savlaicīgas pārslēgšanās un atpūtas iespēju. Sarakstam jābūt detalizēti izstrādātiem. Bērnam jāmaņa, ka izmantot šos sarakstus. Praktiskā pētījumā un prakses gaitā darba autore sastādīja stundu sarakstu divām klasēm, kur mācās autiski bērni, ņemot vērā visas nepieciešamas prasības. Arī tagad pirmā semestra beigās, praksē var konstatēt, ka šis saraksts ir iedarbīgs.

- Mācību vides organizācija.

Materiāli, izklāstītie, teorētiskā pētījumā rāda, ka nepieciešams izmantot bērna organizāciju ar strukturētu telpu. Pastāvīguma saglabāšana bērna skolas dzīves telpiskuma organizācijā palīdzēs izvairīties no daudzām uzvedības problēmām.

Praktiskā pētījumā parādīti un izanalizēti mācību telpas plānošanas iespējamās shēmas. Atzīmēts, ka šīs shēmas nav pastāvīgas un nemainīgas, tie sekmē bērna patstāvības un radošā darba stimulēšanai. Nepieciešams tāpat atzīmēt, ka tamlīdzīga

telpas plānošanas izmantošana ir iespējams tikai klasēs ar nelielu skolnieku daudzumu. Piemēram speciālā skolā vai vispārizglītojošas skolas korekciju klasē.

- Mācību procesa organizācijas īpatnības.

Teorētiskā pētījumā ir izklāstīti mācību organizācijas īpatnības bērniem ar autismu dažos skolas programmas priekšmetos. Bērnā ar autismu ir svarīgi visi mācību priekšmeti, tā ka tie sekmē ne tikai zināšanu saņemšanu, bet arī ir praktisku vērsumu. Darba autore nav izpētījusi šo jautājumu, tāpēc, ka jautājuma praktiskais risinājums iekļaujas pedagoģu kompetencē.

- Statistisko datu vākšana.

Statistisko datu vākšana pa klasēm ir iekļauts direktora vietnieka izglītības jomā amata pienākumu sastāvā. Pētījumā gaitā tika apkopoti un izanalizēti statistiski dati pa klasēm, kurās mācās bērni ar autismu. Analīze apstiprina zinātnieku secinājums par to, ka autisms biežāk ir sastopams zēniem, nekā meitenēm.

Latvijā nav publicēti precīzi dati par bērnu ar autismu daudzumu. Praktiskā pētījumā, izmantojot publicētos zinātniskos datus, darba autore veica teorētisko prognozi. Latvijā pastāv iespēja, ka gada piedzimst 23 bērni ar autismu.

- Sadarbība ar vecākiem.

Pedagoģijā vairākkārt pierādāms svarīgums un nepieciešamība ģimenes un skolas sadarbības. Īpaši tas attiecas pret ģimenēm, kas audzina bērnus ar autismu.

Prakses gaitā autore organizēja un vadīja Vecāku dienu. Šī pasākumā laikā tika organizēta vecāku anketēšana. Anketa ietvēra sevī jautājumus, kas ļauj novērtēt skolas un vecāku sadarbības efektivitātes pakāpi un noteikt darba virzienus tālākai sadarbībai. Vecāku anketēšanas rezultāti, principā, bija prognozējami. Īpaši tas attiecināms uz slēgtā tipa jautājumiem. Skolā ir uzkrāta praktiska darba pieredze ar vecākiem. Rezultātu analīze parādīja, ka vairumu respondentu apmierina skolas un vecāku sadarbības līmenis. Vecāku diena ir pieņemama vecāku un skolas sadarbības organizācijas forma. Atbildes uz jautājumiem ar brīvām atbildēm, patīkami pārsteidza ar savu daudzveidību un formalitātes trūkumu. Tas liecina par to, ka vecāku vairākums neuzskata, ka visi bērna izglītības un audzināšanas jautājumi ir tikai pedagoģu prioritāte un pienākums. Anketēšana noteica tālāku darba virzienu šajā jomā.

- Izglītības organizācija bērniem ar autismu ASV un Rietumu Eiropas valstīs.

Teorētiskā pētījumā ir izanalizēta bērnu ar autismu izglītības organizācijas sistēma ASV un Rietumu Eiropas valstīs. Uz analīzes bāzes, var izdarīt secinājumu, ka ar autismu sirgstošiem cilvēkiem palīdzības organizācija ASV un Rietumeiropā tiek realizēta galvenokārt TEACCH programmas un uzvedības terapijas ietvaros. Latvijā

bērni ar autismu tika iekļauti izglītībā deviņdesmito gadu vidū. Pamatojoties uz savu ilggadīgi pedagoģisko pieredzi, darba autore var konstatēt, ka bērnu ar autismu izglītības organizācijā Latvijā valsts izglītības iestāžu apstākļos var izmanto dažus TEACCH programmas elementus. Iepriekš uzskaitītās metodikas Latvijā oficiāli nav apstiprinātas. Darbā ar autiskiem bērniem nav vienas pareizas metodikas. Tikai metodiku integrācija veicina efektīvu un optimālu autisku bērnu attīstību.

- Izglītības organizācija bērniem ar autismu vispārizglītojošas skolas apstākļos.

Darbā aplūkoti un izanalizēti eksistējoši integrācijas modeļi. Statistiski dati, izklāstītie, teorētiskā pētījumā liecina par integrāciju procesa aktivizāciju bērnu ar speciālām vajadzībām vispārizglītojošās skolas. Praktiskā pētījumā gaitā darba autore sastāda anketas un īstenoja anketēšanu vispārizglītojošās skolas vadītājus. Anketēšanas rezultāti parādīja dotās problēmas aktualitāti. Bērni ar autismu mācās vispārizglītojošās skolās, principā šo rezultātu varēja prognozēt. Bet, dažos aspektos anketēšanas rezultāti izrādījās negaidīti. Piemēram, par spīti aktivizējošos sabiedrībā tendenci bērnu ar speciālām vajadzībām integrācijas vispārizglītojošās skolas, 57% respondentu uzskata, ka mērķtiecīgāk ir organizēt autisku bērnu izglītošanu speciālas skolas apstākļos. Pēc darba autore domām tas ir saistīts ar sapratni tā, ka bērnu ar autismu izglītības organizācija vispārizglītojošās skolas apstākļos, pieprasa atšķirīgu nosacījumu izpildi (speciālisti, strādājoši ar bērniem, finansiāls un tehnisks nodrošinājums). Bet tāpat nepieciešams ņemt vērā citu bērnu intereses. Citiem vārdiem, tam ir nepieciešama speciāli organizēta izglītība mūsdienu izglītības iestādēs.

Apkopojot augstāk izklāstīto, var konstatēt, ka visas atziņas, kuras izklāstītas teorētiskajā pētījumā guva apstiprinājumu praktiskajā pētījumā.

Pamatojoties uz to, var izdarīt secinājumu, ka darbam izvirzītais mērķis ir sasniegts, uzdevumi izpildīti un hipotēze ir apstiprinājusies.

SECINĀJUMI

Bērns ar speciālām vajadzībām, tajā skaitā, ar autismu jāaplūko kā personība, kam ir tādas pašas tiesības, kā visiem pārējiem sabiedrības locekļiem, bet sakarā ar savas attīstības īpatnībām viņam jāsniedz īpašus izglītības pakalpojumus. Bieži integrētas izglītības formas izvēle ir īslaicīga uzvara, bet, pie tam, netiek risināti ilgtermiņa uzdevumi, konkrēti, izglītībai jābūt praktiskam virzienam. Bērnam pieejama darbība (priekšmetiska, rotaļspēļu, komunikatīva, tēlotājas mākslas, darba u.c.) no vienas puses, kas ir zināšanu avots par apkārtējo pasauli, ar kuru palīdzību šī pasaule pārvēršas. No otras puses, dažādi darbības veidi nodrošina prasmju izmantošanu un nostiprināšanu, padara tos par katra bērna individuālu īpašumu, veido viņa sociālo pieredzi.

Integrētas mācīšanas ieviešanas sekmes lielā mērā ir atkarīgas ne tikai no materiāli-organizatoriskā un mācību-metodiskā nodrošinājuma, bet arī no sociāli-psiholoģiskās kārtības faktoriem, tikumiskās atmosfēras sabiedrībā. Autisku bērnu izglītības organizācijas praktiskais risinājums vispārizglītojošās skolas apstākļos tikpat lielā mērā skar vispārizglītojošo skolēnu, viņu vecāku un pedagogu intereses.

Dati, kuri ir iegūti pētījuma rezultātā, liecina par izglītības organizācijas autiskiem bērniem problēmas aktualitāti.

Autisku bērnu izglītības organizācija gan speciālas skolas, gan vispārizglītojošās izglītības iestādes apstākļos būs sekmīga, ja:

1. Pedagogi, kas strādā ar autisku bērnu, ir attiecīgi sagatavoti;
2. Mācību metodika un programmas ir pilnībā adaptētas skolēnam ar īpašām vajadzībām;
3. Visi skolas skolotāji strādā kā vienota komanda un koordinē savas pūles;
4. Obligāta atbalsta personāla piedalīšanās darbā ar bērniem;
5. Izglītības vide garantē:
 - a) atbilstoši pārdomātu skolas dzīves izveidi ar pārdomātu klases funkcionālo telpu, pastāvīgu nodarbību kārtību;
 - b) iegūto ikdienas sadzīves iemaņu pielietošana;
 - c) plaša iemaņu izvēle.
6. Notiek ģimenes un skolas sadarbība, ģimene saņem nepieciešamo atbalstu.

Lai gūtu panākumus jāpieliek lielas pūles. Tas nav viegls, bet svarīgs uzdevums, kas ir jārisina.

IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

1. **Atstāja Dz.** Jauniešu ar īpašām vajadzībām integrācija - dzīvesveids un jauna domāšana. No: Starptautiskā konference " Sabiedrība. Integrācija. Izglītība" materiāli. Rēzekne, 2008, 24.- 39. lpp.
2. **Baka, A., Grunevalds K.** Autisms bērniem un pieaugušiem. No: Grāmata par aprūpi. D. Lapas tulkojums. R.: Preses nams, 1998, 65.-72. lpp.
3. **Freimanis, I.** Ieskats speciālā skolas darbā. R.: RaKa, 2007. 272 lpp.
4. **Geske, A., Grīnfelds A.** Izglītības pētniecība. LU Akadēmiskais apgāds, 2006. 261 lpp.
5. **Gudjons, H.** Pedagoģiskās pamatatziņas. R.: Zvaigzne ABC, 2000. 315 lpp.
6. **Hansena, K.** u. c. Izglītība un demokrātijas kultūra: bērņības pieredze. R.: Sorosa fonds Latvija, 1998. 141 lpp.
7. **Iliško, D.** Efektīva mācību vide. *Skolotājs*, 1999, Nr.5, 65.- 66. lpp.
8. **Malofeejvs N.** Rietumeiropa: sabiedrības un valsts attieksmes pret personām ar attīstības traucējumiem evolūcija. Rēzekne, 2008. 150 lpp.
9. **Orska, R.** Sociālas vides ietekme uz skolēna uzvedību. No: Izglītības iestāžu mācību vide: problēmas un risinājumi. Rēzekne, 2008, 7.-17. lpp.
10. Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca. Aut. kol. I. Belickis, D. Blūma, T. Koķe, D. Markus u.c. R.: Apgāds Zvaigzne ABC, 2000. 248 lpp.
11. **Rozenfelde, M.** Bērnu ar attīstības traucējumiem integrāciju veicinošas vispārējās izglītības iestādes vides veidošanas iespējas. No: Izglītības iestāžu mācību vide: problēmas un risinājumi. Rēzekne, 2008, 18.- 44. lpp.
12. **Rozenfelde, M.** Bērns ar attīstības problēmām vispārējas izglītības iestādē. Rēzekne, 2008. 89 lpp.
13. **Tūbele, S., Šteinberga, A.** Bērni, kam ir autisms. No: Ievads speciālajā pedagoģijā. R.: RaKa, 2004, 79.-90. lpp.
14. **Valce, M.** Speciālās izglītības politika. *Skolotājs*, 2002, Nr.3, 17.-21. lpp.
15. **Vīgante, R.** Specialās pamatizglītības programmas un to īstenošana izglītības iestādēs. *Psihologija ģimenei un skolai*, 2006, Nr.7, 50.-55.lpp.
16. **Peeters, T.** Autism. Medical and educational aspects. Antwerpen&Goteborg, 1995. 235 p.
17. **Башина, В. М.** Ранний детский аутизм. Из: Альманах Исцеление. М., 1993, с.154 -160.
18. **Кесарев, Е. Д.** Организация помощи и поддержки детям с аутизмом в Швеции. Из: Детский аутизм. Санкт – Петербург, 2001, с.296 – 302.

19. Лаврентьева, Н. Б. Педагогическая диагностика детей с аутизмом. *Дефектология*, 2003, №2. с. 88-93.
20. Малофеев, Н.Н., Шматко, Н.Д. Базовые модели интегрированного обучения. *Дефектология*, 2008, № 1. с. 71- 78.
21. Мастюкова, Е.М. Нарушение коммуникативного поведения при раннем детском аутизме.- М.: Владос, 1997. с. 258.
22. Никольская, О.С., Баенская, Е.Р., Либлинг, М. М. Аутичный ребенок. Пути помощи. М.: Теревинф, 2005. с. 332.
23. Никольская, О.С. Проблемы обучения аутичных детей. *Дефектология*, 1995, №1 с.8-18.
24. Шипицина, Л.М., Первова, И.Л. Помощь и поддержка аутичных детей в Нидерландах. Из: Детский аутизм. Санкт – Петербург, 2001, с.286 – 295.
25. Izglītības un zinātnes ministrija. [tiešsaiste]-[atsauce 09.12.2008.]. Pieejams internetā: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Vispareja_izglitiba/Statistika/2007/skolenu_sk_klasem_07.xls
26. LR Centrālā statistikas pārvalde. [tiešsaiste]-[atsauce 09.12.2008.]. Pieejams internetā: <http://www.csb.gov.lv/csp/content/?cat=2269>
27. Ministru kabineta noteikumi speciālā izglītība. [tiešsaiste]- [atsauce 27.05.2008.] Pieejams internetā: <http://izm.izm.gov.lv/normativie-akti/mk-noteikumi/vispareja-izglitiba.html>
28. Noteikumi par izglītojamo uzņemšanu internātskolā, speciālās izglītības iestādē un pirmsskolas izglītības iestādes speciālajā grupā un atskaitīšanu no speciālās izglītības iestādes un pirmsskolas izglītības iestādes speciālās grupas. [tiešsaiste]-[atsauce 27.05.2008.].Pieejams internetā: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Vispareja_izglitiba/Dir_ektora_gramata/25_MK_Nr.490_uznemsana_internatsk.doc
29. Noteikumi par maģistra darba izstrādāšanu un aizstāvēšanu Izglītības zinātņu un Izglītības vadības maģistra studiju programmās Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātē. [tiešsaiste]-[atsauce 27.05.2008.].Pieejams internetā: http://www.ppf.lu.lv/v.3/studijas.php?id=studijas_inc7
30. Vispārējās izglītības likums. [tiešsaiste]- [atsauce 27.05.2008.]. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/normativie-akti/likumi/913.html>
31. Valsts speciālās izglītības centrs. [tiešsaiste] – [atsauce 27.05.2008.]. Pieejams internetā: <http://vsic.gov.lv/index.shtml>

32. Vispārējā izglītība bērniem ar speciālām un īpašām vajadzībām. [tiešsaiste] – [atsauce 27.05.2008.]. Pieejams internetā: http://www.unesco.lv/custom/Speciala_izglitiba.pps
33. Vispasaules veselības aprūpes organizācija. [tiešsaiste] – [atsauce 27.05.2008.]. Pieejams internetā: http://www.who.int/vaccine_safety/topics/mmr/mmr_autism/ru/
34. Statistics: how many people have autistic spectrum disorders? [tiešsaiste] – [atsauce 27.05.2008.]. Pieejams internetā: <http://www.nas.org.uk/nas/jsp/polopoly.jsp?d=235&a=3527>
35. Зандер, Э., Что такое аутизм? [tiešsaiste] – [atsauce 27.05.2008.]. Pieejams internetā: <http://www.eii.ru/disabled/damage/autizm/>
36. Локтева, А., Люди дождя – аутизм. [tiešsaiste] – [atsauce 27.05.2008.]. Pieejams internetā <http://www.psychomedia.org/index.php?page=psy&art=2621>
37. Никольская, О.С. Аффективная сфера человека: взгляд сквозь призму детского аутизма. [tiešsaiste]-[atsauce 27.05.2008.]. Pieejams internetā: <http://www.autism.ru/read.asp?id=56&vol=0>
38. Никольская, О.С., Фомина, Т.П., Цыпотан, С.В. Ребенок с аутизмом в обычной школе.[tiešsaiste]-[atsauce 27.05.2008.]. Pieejams internetā: http://psy.1september.ru/2002/07/12_13.htm
39. Поддержка аутичных и отстающих в развитии детей (TEACCH). [tiešsaiste]-[atsauce 27.05.2008.]. Pieejams internetā: <http://autismhelp.ru/teach.htm>
40. Специальная поддержка в образовании.[tiešsaiste]- [atsauce 27.05.2008.]. Pieejams internetā: <http://www.informkiosk.com/content/view>
41. Современное состояние обучения и воспитания аутичных детей и подростков за рубежом. [tiešsaiste]-[atsauce 27.05.2008.]. Pieejams internetā: http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_77808.html
42. Trilinguis – языковой портал. [tiešsaiste]-[atsauce 27.05.2008.]. Pieejams internetā: <http://www.trilinguis.ru/greek/dictionary.aspx?xarf=%ce%b1%cf%85>

PIELIKUMI

Skolnieka individuāla karte

Vārds, uzvārds.....

Vecums.....

Klase.....

Prasmes un iemaņas	Rezultāts	
	Mācību gada sākums	Mācību gada beigas
Zināšanas un priekšstati par apkārtēju		
Orientācijas līmenis laikā, telpā		
Saskarsmes īpatnības		
Vispārējās, smalkās motorikas stāvoklis		
Uzmanības īpatnības		
Atmiņas īpatnības		
Mācību iemaņu attīstība		
Mutiskas runas attīstības līmenis (sapratne, lietošana)		
Spēja saprast instrukciju		
Spēja pieņemt palīdzību		
Spēja patstāvīgi strādāt		
Darba temps		
Slēdziens un rekomendācijas:		

Mācību priekšmetu un stundu plāns izglītojamiem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem

(programmas kods: 21015921 ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem – C līmenis)

Izglītības jomas un mācību priekšmeti	Stundu skaits nedēļā katrai klasei											
	1.kl.	2.kl.	3.kl.	4.kl.	5.kl.	6.kl.	7.kl.	8.kl.	9.kl.	10.kl.	11.kl.	12.kl.
Valodas												
Mazākumtautības valoda (krievu)	6	6	6	5	4	4	4	7	6	3	3	3
Latviešu valoda un literatūra				1	1	1	1	1	1	2	2	3
Tehnoloģiju un zinātņu pamati												
Matemātika	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Informātika	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	2	2
Dabaszinības	2	2	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Es un sabiedrība												
Latvijas un pasaules vēsture	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sociālās zinības	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	3
Mājturība un tehnoloģijas	2	3	3	3	6	6	6	5	6	12	12	12
Sports	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Mākslas												
Mūzika	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1
Literatūra (krievu)				1	2	2	2	2	2	1	1	1
Vizuālā māksla	3	3	3	2	2	2	2	2	1	1	1	1
Izglītojamā mācību stundu slodze	20	21	22	23	24	24	24	26	26	28	28	30

Speciālās korekcijas un rehabilitācijas nodarbību plāns izglītojamiem ar vidēji smagu un smagu garīgu atpalcību (programmas kods: 21015921 ar vidēji smagu un smagu garīgu atpalcību – C līmenis vai ar vairākiem smagiem attīstības traucējumiem)

Individuālās un grupu nodarbības	1. kl.	2. kl.	3. kl.	4. kl.	5. kl.	6. kl.	7. kl.	8. kl.	9. kl.	10. kl.	11. kl.	12. kl.
Ārstnieciskā vingrošana	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1-2	1-2	1-2
Ritmika	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Grupu un individuālās logopēdiskās nodarbības	4	4	4	4	4	4	3	3	3	2	2	2

Stundu saraksts klasēm, kur mācās autiski bērni

Stundu saraksts: 2. "C" klase

Laiks	Pirmdiena	Otrdiena	Trešdiena	Ceturtdiena	Piektdiena
8.30.-9.00.	Mazākumtautības valodas(krievu)	Mazākumtautības valodas(krievu)	Mazākumtautības valodas(krievu)	Mazākumtautības valodas(krievu)	Mazākumtautības valodas(krievu)
9.10.-9.40.	Mazākumtautības valodas(krievu)	Sports	Matemātika	Ritmika	Sports
9.50.-10.20.	Matemātika	Vizuālā māksla	Mājturība un tehnoloģijas	Matemātika	Dabaszinības
10.30.-11.00.	Logopēdija	Logopēdija	Logopēdija	Dabaszinības	Logopēdija
11.10.-11.40.	Mūzika	Mājturība un tehnoloģijas	Ārstnieciskā vingrošana	Mājturība un tehnoloģijas	Ārstnieciskā vingrošana
11.50.-12.50.	Vizuāla māksla			Vizuāla māksla	Sociālās zinības

Stundu saraksts: 3. "C" klase

Laiks	Pirmdiena	Otrdiena	Trešdiena	Ceturtdiena	Piektdiena
8.30.-9.00.	Mazākumtautības valodas(krievu)	Mazākumtautības valodas(krievu)	Mazākumtautības valodas(krievu)	Ritmika	Sports
9.10.-9.40.	Mazākumtautības valodas(krievu)	Dabaszinības	Matemātika	Mazākumtautības valodas(krievu)	Mazākumtautības valodas(krievu)
9.50.-10.20.	Matemātika	Sports	Mājturība un tehnoloģijas	Dabaszinības	Matemātika
10.30.-11.00.	Dabaszinības	Vizuāla māksla	Mājturība un tehnoloģijas	Vizuāla māksla	Mājturība un tehnoloģijas
11.10.-11.40.	Logopēdija	Logopēdija	Logopēdija	Logopēdija	Sociālās zinības
11.50.-12.50.	Ārstnieciskā vingrošana	Mūzika	Ārstnieciskā vingrošana	Vizuāla māksla	

Vecāku dienas programma

Rīgas X. speciālā internātpamatskolā

22. 10. 2008. notiks Vecāku diena

Programma:

- ⌚ 8:30- 10:20 Stundu apmeklējums
- ⌚ 8:30- 11:00 Skolas speciālistu (ārsts, logopēds, psihologs, sociālais pedagogs, diētmāsa, masiere) apmeklējums
- ⌚ 11:00- 11:30 Tikšanās ar skolas administrāciju
- ⌚ 11:30- 12:00 Vecāku anketēšana
- ⌚ 12:00-13:00 Bērnu darbu izstādes apmeklēšana. Izstādes tēma „Rudens”.

Anketa vecākiem

Уважаемые родители!

Просим Вас ответить на вопросы предложенной анкеты. Тема анкеты: «Сотрудничество школы с родителями». Ваши ответы помогут нам оценить степень эффективности сотрудничества школы с родителями. А также узнать Ваши пожелания и наметить направления работы по улучшению нашего сотрудничества. Отвечая на вопросы анкеты, выбранный Вами вариант ответа отметьте крестиком. Просьба обратить внимание на вопрос № 4 и обосновать свой ответ, а также на вопросы № 3 и 5. Ваше мнение важно для нас, оно будет учтено при планировании дальнейшей работы.

Опрос анонимный. Заранее благодарим за сотрудничество.

1. Как Вы оцениваете уровень сотрудничества между родителями и школой?

- хороший;
- удовлетворительный;
- неудовлетворительный;
- нет ответа.

2. Как вы оцениваете ныне существующую форму проведения Родительского дня?

- хорошо;
- удовлетворительно;
- неудовлетворительно;
- нет ответа

3. Каким бы вы хотели видеть Родительский день, что нужно изменить? Ваше мнение. _____

4. Существует ли необходимость приглашать на родительские собрания, Родительский день представителей других организаций?

- да, существует;
- нет, не существует;
- нет ответа

В случае положительного ответа, конкретизируйте _____

5. Как еще, по Вашему мнению, можно улучшить связь и сотрудничество между родителями и школой? _____

Спасибо!

Jautājumi	Vecāku anketēšanas rezultāti						
1. Kā Jūs vērtējat vecāku un skolas sadarbības līmeni?	71% – „labi”		16% - „apmierinoši”		5% - „neapmierinoši”		8% – „nav atbildes”
2. Kā Jūs vērtējat pašlaik esošās Vecāku dienas norises formu?	95% – „labi”				5% – „apmierinoši”		
3. Kādu Jūs gribētu redzēt Vecāku dienu, ko vajag mainīt? Jūsu domas.	39% - neko neatbildēja	27% - neko nevajag mainīt	13% - ieteica biežāk organizēt Vecāku dienu	11%- iespēja apmeklēt stundas arī citās dienās	8%-vecākiem aktīvāk jāpiedalās	1,6%- ieteica torti un šampanieti Vecāku dienā.	
4. Vai pastāv nepieciešamība Vecāku dienā ielūgt citu organizāciju pārstāvjus?	71%- „jā, pastāv”	18%- atbildēja „nē, nepastāv”	8% – izvēlējās variantu „nav atbildes”.	34% - nosauca sociālā dienesta darbiniekus	18%- izvēlējās pārstāvjus, kas organizē bērnu vasaras atpūtu	16% – policijas darbiniekus	
			9% – Jauniešu, izglītības un sporta departamenta speciālistus	9% - Izglītības ministrijas un Labklājības ministrijas speciālistus	7%- fizioterapeitu	7%- psihoterapeitu.	
5. Kā vēl, Jūsaprāt, var uzlabot saikni un sadarbību starp vecākiem un skolu?”	32% - viņus viss apmierina	18%- atstāja šo jautājumu bez atbildes	16% – redz nepieciešamību biežāk organizēt lekcijas un seminārus piesaistot speciālistus no citām organizācijām	15%– uzskata, ka skolas administrācijai jāpalīdz organizēt bērnu vasaras atpūtu	10% – uzskata, ka ir nepieciešams iesaistīt vecākus pārgājēju un ekskursiju organizēšanā	6%– ieteic iesaistīt vecākus sabiedrisko pienākumu pildīšanā	1,5%- tiekties uz savstarpēju sapratni
							1,5% - uzskata, ka tie vecāki, kurus interesē viņu bērni, paši piedāvās savu palīdzību

Anketa vispārizglītojošu skolu vadītājiem

Cienījamie vispārizglītojošo iestāžu vadītāji!

Lūdzu atbildēt uz dotās anketas dažiem jautājumiem.

Anketēšanas mērķis- izpētīt vispārizglītojošo skolu vadītāju informētību par bērnu ar autismu problēmu mūsdienīgā sabiedrībā, bet tāpat šo bērnu izglītības iespējas vispārizglītojošā skolā.

Aptaujas rezultāti tiks izmantoti Latvijas Universitātes Izglītības vadības nodaļa izstrādātā maģistra darbā „Izglītības darba organizācija autiskiem bērniem mūsdienu izglītības iestādēs”.

Atbildot uz jautājumiem, lūdzam, pamatoties uz savu pieredzi un Jūsu viedokli, atbilstošo atbildes variantu atzīmēt ar krustiņu.

Aptauja ir anonīma.

Jau iepriekš pateicos par atsaucību un sadarbību!

Atbildes lūdzu nosūtīt uz e- pastu r2sips@riga.lv līdz 05.12.2008.

1. Vai Jums ir pazīstams jēdziens «autisms»?
 - Jā
 - Nē
 - Grūti atbildēt

2. Kad Jūs pirmoreiz uzzinājāt par autismu?
 - Aptuveni 5 gadus atpakaļ
 - Aptuveni 10 gadus atpakaļ
 - Grūti atbildēt

3. Vai Jums ir pazīstamas jebkādas organizācijas, kas nodarbojas ar autiskiem bērniem?
 - Jā
 - Nē
 - Grūti atbildēt

4. Jūsprāt, vai bērnu ar autismu izglītības problēma šodien ir aktuāla?
 - Jā
 - Nē
 - Grūti atbildēt

5. Kā varētu organizēt bērnu ar autismu izglītību vispārizglītojošā skolā?

- Pēc vispārizglītojošas skolas programmas
- Pēc korekcijas programmas vispārizglītojošā klasē
- Pēc korekcijas programmas korekcijas klasē
- Grūti atbildēt

6. Cik gara var būt mācību diena?

- Pilna mācību dienu (6 stundas pa 40 min.)
- Mācību dienas daļa (3-4 stundas pa 40 min.)
- Apmeklēt skolu noteiktās dienās (2-3 reizes nedēļā)
- Grūti atbildēt

7. Vai ir vajadzīga atbalsta personāla (specialais pedagogs, logopēds, psihologs) piedalīšanās bērna ar autismu izglītības procesā?

- Jā
- Nē
- Grūti atbildēt

8. Kādā skolā, Jūsaprāt, vislabāk mācīties bērniem ar autismu?

- Vispārizglītojošā skolā
- Vispārizglītojošas skolas korekcijas klasē
- Speciālā skolā
- Mājas mācībās
- Grūti atbildēt

9. Vai Jūsu skolā mācās kāds bērns ar autismu?

- Jā
- Nē
- Grūti atbildēt

Paldies!

Vispārizglītojošo skolu vadītāju anketēšanas rezultātu apkopojums

Atbildēs varianti		1.Vai Jums ir pazīstams jēdziens "autisms"?		2.Kad jūs pirmoreiz uzzinājāt par autismu?		3.Vai Jums ir pazīstamas jebkādas organizācijas, kas nodarbojas ar autiskiem bērniem?		4.Jūsaprāt, vai bērnu ar autismu izglītības problēma šodien ir aktuāla?		5.Ka varētu organizēt bērnu ar autismu izglītību vispārizglītojošā skolā?		6. Cik gara var būt mācību diena?		7.Vai ir vajadzīga atbalsta personāla piedalīšanās bērna ar autismu izglītības procesā?		8.Kadā skolā „Jūsaprāt, vislabāk mācīties bērniem ar autismu?”		9.Vai jūsu skola mācās kāds bērns ar autismu?	
Jā	91%			30%	77%			95%	18%										
Nē	9%			52%	5%														57%
Grūti atbildēt				18%	18%			5%	25%										
Aptuveni 5 gadus atpakaļ			30%																
Aptuveni 10 gadus atpakaļ			52%																
Grūti atbildēt			18%																
Pēc vispārizglītojošās skolas programmas									2%										
Pēc korekcijas programmas vispārizglītojošā klasē									16%										
Pēc korekcijas programmas korekcijas klasē									64%										

Grūti atbildēt					18 %				
Pilna mācību dienu						5 %			
Mācību dienas daļa						55 %			
Apmeklēt skolu noteiktās dienās						20 %			
Grūti atbildēt						20 %			
Vispārizglītojošā skolā								2 %	
Vispārizglītojošas skolas korekcijas klasē								18 %	
Speciālā skolā								57 %	
Mājas mācībās								14 %	
Grūti atbildēt								9 %	